

POLITIET

Justis- og beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep

0030 Oslo

Politidirektoratet

Deres referanse:

20/5328

Vår referanse:

20/140885 - 38

Dato:

10.03.2021

Høringsinnspill - NOU 2020:10 - Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet

1. Innledning

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 9. november 2020 om Straffelovrådets utredning nr. 2 NOU 2020:10 *Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet*.

Det vises for øvrig til anmodning om fristutsettelse fra 19. februar til 19. mars d.å. og etterfølgende telefonsamtale.

Straffelovrådet har foreslått endringer i det *strafferettslige* inndragningsregelverket som er ment å klargjøre og presisere rettstilstanden. En hovedkonklusjon synes å være at gjeldende inndragningsregler i hovedsak gir tilstrekkelige hjemler for å sikre effektiv inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet. Likevel; det foreslås å senke bevisterskelen for inndragning fra "utover enhver rimelig og fornuftig tvil" til "sterk sannsynlighetsovervekt".

Politidirektoratet har forelagt høringen for politidistriktene og særorgan. Vi har mottatt høringsinnspill fra Øst politidistrikt (WS dok 26), Oslo politidistrikt (WS dok 40), ØKOKRIM, Kripos (WS dok 28) og Politihøgskolen (WS dok 37). Nordland politidistrikt og Politiets utlendingsenhet har meddelt at de ikke har særskilte merknader. For øvrig er Politidirektoratet gjennom høringsprosessen blitt gjort kjent med utfyllende høringssvar fra Oslo statsadvokatembeter og Det nasjonale statsadvokatembete (NAST).

Høringssvar fra Øst politidistrikt, Oslo politidistrikt, ØKOKRIM, Kripos og Politihøgskolen vedlegges i sin helhet, da alle har relevant argumentasjon for det videre lovarbeid. Politidirektoratet vil i eget høringssvar ikke ta stilling til alle enkeltheter.

Politidirektoratet vil i det følgende komme med noen mer overordnede betraktninger knyttet til Straffelovrådets forslag.

2. Politidirektoratets overordnede syn på forslagene

Politidirektoratet er positiv til at rettstilstanden klargjøres og presiseres. Dette vil ventelig gjøre det kompetansemessig enklere for politi- og påtalemyndighet å gjennomføre

Politidirektoratet

inndragninger, som igjen antas å ha en klar preventiv effekt når det gjelder alvorlig profittmotivert kriminalitet.

Politidirektoratet finner det videre positivt at det foreslås å senke dagens beviskrav for inndragning. En stiller likevel spørsmål ved om beviskravet settes lavt nok, se punkt 3 under.

Likevel må bemerkes at flere av de her nevnte høringsinstanser tar opp spørsmålet om Straffelovrådet har gitt riktig beskrivelse av gjeldende rett. Det er Politidirektoratets overordnede anbefaling at departementet gjennomgår gjeldende rett inngående i de videre forarbeider, slik at det ikke oppstår tvil rundt allerede etablert rettspraksis og/eller utilsiktet innskrenker politi- og påtalemyndighetens "verktøykasse".

For øvrig støtter Politidirektoratet de underliggende etats argumenter og innspill til høringer, som også vedlegges i sin helhet. Vi finner det ikke hensiktsmessig å gjennomgå dette i detalj, men vil, dersom departementet ønsker det, kunne bidra med fagpersoner på inndragningsfeltet til evt. videre vurderinger. Om ønskelig bes Politidirektoratet kontaktet.

3. Situasjonsbeskrivelse gjengkriminalitet – og annen profittmotivert kriminalitet

Straffelovrådets mandat begrenser seg til *"Straffbare handlinger begått av personer med tilknytning til gjengmiljøer og kriminelle organisasjoner"* – og *"om det er behov for lovendringer for å gjøre inndragning av utbytte fra straffbare handlinger til et sterkere kriminalpolitisk virkemiddel, særlig ved gjengkriminalitet"* (NOU 2020:10, s. 15).

Rådet oppfatter mandatet slik at det først og fremst skal analyseres hvorvidt endringer i inndragningsreglene vil kunne bidra til en mer effektiv bekjempelse av gjengkriminalitet, og at det ikke skal gjøres en analyse av inndragningsreglenes effektivitet for andre typer kriminalitet. Rådet har derfor ikke konsentrert seg om å avdekke utfordringer ved inndragning ved andre kriminalitetsformer. (NOU 2020:10, s. 16) Det følger av NOU 2020:10, s. 18 hva Rådet legger til grunn som forståelse av gjengkriminalitet, samtidig som det i utredningen bl.a. følger flere typeeksempler.

Politidirektoratet vil påpeke viktigheten av at begrepet gjengkriminalitet ikke snevres for mye inn, og at nye inndragningsregler ikke kun bør omfatte gjengkriminalitet. I det følgende gis derfor en utfylling av hva som ligger i begrepet gjengkriminalitet og en kortfattet situasjonsbeskrivelse:

Kriminelt nettverk er et samlebegrep på miljøer, gjenger, grupperinger eller individer som er knyttet sammen gjennom kriminalitet. Nettverkene kan være både av kortvarig og langvarig karakter, involvere all type kriminalitet og ha større eller mindre grad av struktur og organisering. Begrepet er dermed en paraplybetegnelse som dekker alt fra organiserte kriminelle grupper til kriminelle ungdomsgrupperinger.

Organisert kriminell gruppe er en gruppe på tre eller flere individer som normalt samarbeider med hverandre, med intensjon og kapasitet til å begå alvorlig kriminalitet over tid, noe som innebærer elementer av planlegging, koordinering og rollefordeling, i en hierarkisk eller flat struktur. Motivet er ofte, men ikke alltid, vinning eller makt.

Kriminell gjeng avgrenses til selvdefinerte og eksternt definerte grupper som viser evne til å operere sammen over tid og med en orientering mot alvorlig kriminalitet, primært

narkotikakriminalitet og vold. Gjengene er ofte knyttet til et geografisk område og aktørene bruker gjerne symbolske uttrykk for gruppetilhørighet. Gjengkriminalitet er primært et storbyfenomen, men i gjengbegrepet inngår også for eksempel 1% MC-klubber¹ som ikke er begrenset til urbane områder. De kriminelle gjengene utgjør en del av de kriminelle nettverkene i Norge som samlet står bak den skjulte, alvorlige og organiserte kriminaliteten. Kriminaliteten er profittmotivert og narkotikaomsetning er den mest sentrale inntektskilden.

Kriminell ungdomsgruppering er mer flyktig og oppfyller ikke kravene til å betegnes som en kriminell gjeng. Slike ungdomsgrupperinger inngår likevel i situasjonsbildet knyttet til gjengkriminalitet, fordi de over tid kan utvikle seg til å bli en etablert gjeng eller at de blir en arena for rekruttering.

Overgangen mellom tradisjonell organisert kriminalitet, som narkotikahandel, og økonomisk kriminalitet er ofte flytende. Det meste av organisert kriminalitet er profittmotivert og utbyttet må hvitvaskes. Det kan dermed ikke trekkes noe klart skille mellom nettverk som driver med typisk organisert kriminalitet og nettverk som driver med økonomisk kriminalitet. ØKOKRIM har eksempler på at en ved etterforskning av en type kriminell aktivitet avdekker at de samme personene også samarbeider om å begå en helt annen type kriminalitet, hvor fellesnevneren er lite annet enn at begge virksomheter er profittmotivert og skjer ved bruk av det samme nettverket.

ØKOKRIM opplever at organisert økonomisk kriminalitet ofte begås av personer med en lengre kriminell løpebane bak seg, hvor kriminaliteten som begås er blitt stadig mer avansert og hvor de involverte ofte har kjent hverandre i mange år. Det er videre flere eksempler på at personer som er straffedømt i Norge flytter til utlandet, men fortsatt er involvert i virksomheten til kriminelle grupper med norsk tilknytning, men da ofte mer som bakmenn og medhjelpere.

Kriminelle nettverk har stor utbredelse og er en økende trussel innen flere av ØKOKRIMs ansvarsområder. De største kriminelle aktørene, utenom enkelte klassiske hvitsnippaktører, tilhører stort sett et kriminelt nettverk:

- Det meste av organisert kriminalitet er profittmotivert og utbyttet må hvitvaskes. Det kan dermed ofte ikke trekkes noe klart skille mellom nettverk som driver med typisk organisert kriminalitet som narkotikahandel, og nettverk som driver med økonomisk kriminalitet eller arbeidslivskriminalitet.
- Kriminelle nettverk innen arbeidslivskriminalitet kan være involvert i alt fra skatte- og avgiftskriminalitet, bank-, og trygdebedragerier – inkludert misbruk av covid-19 støtteordninger – til grov menneskehandel, brudd på arbeidsmiljøloven og tilrettelegge for hvitvasking av utbytte fra narkotikakriminalitet.
- Både kriminelle nettverk i Norge og i utlandet begår bedragerier med profitt på flere hundre millioner kroner fra norske privatpersoner og virksomheter.

¹ 1 % MC-klubb er en betegnelse på en motorsykelklubb som definerer seg som lovløs og utenfor det norske samfunnet, med egne lover og regler. De anser seg som et brorskap, og en stor andel av medlemmene er ofte straffedømt.

- Innen fiskerinæringen kjøper utenlandske nettverk seg inn i fiskeribedrifter der de gjerne kontrollerer flere ledd i verdikjeden, skjuler seg bak kompliserte nettverk av stråselkaper og eierstrukturer i sekreterse-jurisdiksjoner, og flytter verdier mellom foretak.
- Økt bruk av datateknologi, kryptovaluta og digitale betalingstjenester hos både norske og utenlandske kriminelle nettverk, gjør sporing og etterforskning av utbytte og identifisering av kriminelle mer ressurskrevende og øker kompetansebehovet i politiet.

I følge Kripas' situasjonsbeskrivelse er narkotikakriminalitet grunnleggende for mange av gjengenes eksistens. Denne virksomheten fører igjen med seg voldshandlinger og økonomisk kriminalitet, og samarbeid med internasjonale kriminelle organisasjoner.

Nettverkene som knyttes til arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet kjennetegnes tradisjonelt av multikriminalitet begått i tilknytning til legale foretak eller bak næringsfasader med liten grad av vold, men desto større potensiale for markedsmakt og konkurransevridning der legale aktører presses ut. Enkelte kriminelle nettverk profitterer også på miljøkriminalitet.

4. Beviskrav – sivilrettslig inndragning – ikke behov for friske midler

Som nevnt er Politidirektoratet positiv til å senke beviskravet for inndragning. Dette er et tiltak som vil kunne få effekt. Likevel stilles spørsmål om forslaget strekker seg tilstrekkelig langt – om man burde innført et krav om *sannsynlighetsovervekt* / *administrativ inndragning*, fremfor *sterk sannsynlighetsovervekt*. Det vises i denne sammenheng til nevnte utredning av professor Jon Petter Rui (2015) om *Sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder*.

I Ruis utredning foreslås et regelverk i form av lov om sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder. Sivilrettslig inndragning av formuesgodet kan finne sted når det er sannsynlig at formuesgodet helt eller delvis representerer vinning fra lovbrudd, og vinningen overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp. Sivilrettslig inndragning er imidlertid subsidiær, det primære virkemiddel for inndragning er fortsatt inndragning som en strafferettslig reaksjon.

Politidirektoratet er ikke kjent med at det pågår utredninger av inndragningsregelverket utover herværende forslag på høring. I denne høringen er det derfor naturlig å vie oppmerksomhet til Stortingets vedtak av desember 2020 (nr. 446):

"Stortinget ber regjeringen i inneværende stortingsperiode legge frem tiltak og forslag til lovendringer for å øke omfanget av antallet inndragninger og gjøre det enklere for politiet å inndra verdier som er tilegnet gjennom kriminelle handlinger, både gjennom sivilrettslig inndragning og i straffesaker"

Vi ser at det kan reises spørsmål ved om sivilrettslig inndragning treffer tilstrekkelig på fenomenet "gjeng". Likevel; politiets kunnskap tilsier at gjenger i mange tilfelle har bakmenn som hvitvasker utbytte gjennom legale strukturer. For å bekjempe gjeng-fenomenet effektivt må man også ha effektive virkemidler mot bakmenn. Se punkt 3 ovenfor.

Avslutningsvis gjentar vi tilbudet om å bidra med fagpersoner inn i de videre vurderinger som skal gjøres – særlig hvis man skal lage beslutningsgrunnlag for å gå lenger i å utvide verktøykassen til politi- og påtalemyndighet enn det forslaget til Straffelovrådet tilsier. For å sette dette i verk kan politiinspektør Knut-Aleksander Hymer kontaktes på epost (knut-aleksander.hymer@politiet.no).

Med hilsen

Harald Bøhler
Seksjonsleder

Kristin Elnæs
Seksjonsleder

Saksbehandler
Knut-Aleksander Hymer
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:
HØRINGSSVAR NOU 202010 STRAFELOVRÅDETS UTREDNING NR 2 INNDRAGNING AV
UTBYTTE FRA GJENGKRIMINALITET.docx
Høringsinnspill NOU 2020_10_Økokrim
Høringssvar fra Politihogskolen - NOU 2020 10 Straffelovrådets utredning nr 2
NOU 2020-10 Høringsuttalelse fra Kripos
Høring - Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet

POLITIET

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Øst politidistrikt

Deres referanse:
20/140885

Vår referanse:
20/140885-16

Dato:
25. januar 2021

Høring - Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet

Øst politidistrikt viser til oversendelse fra Politidirektoratet av 1. desember 2020 vedrørende NOU 2020:10, Straffelovrådets utredning nr. 2 om inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet.

Straffelovrådets utredning peker på mange viktige momenter, både hva gjelder reglenes utforming og anvendelsen generelt, samt hensynene som taler for og i mot endringer i reglene om inndragning. Øst politidistrikt velger likevel å stille seg spørsmålet om utredningen slik den foreligger besvarer samfunnets krav om at inndragning skal gjøres til et mer effektivt virkemiddel for å bekjempe gjengkriminalitet. De endringer som foreslås er av mer generell og prinsipiell karakter – og gir i mindre grad konkrete løsninger på de skisserte problemstillinger, og samfunnskravet om effektiv inndragning hos gjengkriminelle og andre kriminelle grupper.

Skillet inndragning som nullstilling og konfiskasjon med pønalt virkning

Øst politidistrikt er prinsipielt positive til en klargjøring av pønalt inndragning og nullstillingsinndragning.

For enkelte av de konkrete lovendringsforslagene er det vanskelig å si noe konkret, da mye vil avhenge av hvordan de nye reglene om konfiskasjon formuleres. Slik forslaget foreligger nå, for inndragning i form av "nullstilling" uten forslag for hvordan konfiskasjon tenkes formulert, gir ikke forslaget det fulle bildet. Det vises til det som er skrevet under avsnittet om tollovertredelser.

Kunnskap hos rettsanvenderne

Rådet viser til manglende kunnskap, kompetanse og kultur i alle ledd som bakgrunn for at inndragningstallene er lavere enn ønsket. Kunnskap har etter vår oppfatning også en side til regelverkets grad av tilgjengelighet og kompleksitet, samt de mange bevisetema og skjønnsmessige vurderinger som kan og/eller skal foretas før inndragning av utbytte idømmes.

Øst pd er derfor positive til forslaget om endringer i lovteksten av pedagogisk karakter slik at lovteksten gir et mer komplett bilde av rettstilstanden. Reglene bør samtidig ha et materielt innhold som er praktiserbart.

Øst politidistrikt

Ressurser

Som rådet, peker også Øst pd på de mange etterforskingsskritt som må foretas for å "utelukke lovlig erverv" etter § 67 og § 68 som samlet sett blir ressurskrevende. Manglende ressurser til å foreta grundige finansielle analyser har betydning for hvor effektiv utbytteinndragningen kan bli. I tillegg til hensynet til ressursbruk i etterforskningsfasen, er det en viktig prosessøkonomisk side til vurdert tidsbruk for domstolen for å avklare spørsmålet om inndragning. Øst politidistrikt deler oppfatningen om at inndragningsspørsmålet dessverre ofte blir nedprioritert til fordel for spørsmålene som ikke kan stå ubesvart for å avgjøre spørsmålet om tiltale. Som for alt annet er det et spørsmål om prioritering av de tilgjengelige ressurser.

Ny § 67a

Øst politidistrikt er positive til en regel som foreslått i § 67a, idet en er positiv til at det åpnes for lempeligere muligheter for å inndra gjenstander – herunder kontanter og statussymboler uten at konstruksjonen med heleri trenger å benyttes. Dette antas særlig relevant for de typetilfeller rådet beskriver i punkt 11.02. En kan spørre om det bør innføres enkelte "standardkriterier" for når "sterk sannsynlighetsvekt" skal sies å foreligge; f eks der det ikke kan fremlegges dokumentasjon for kontantene under badekaret.

Ang fradrag for utgifter ved beregning av inndragning etter § 67, 3. ledd

De foreslåtte beregningsregler i § 63, 3. ledd oppleves ikke å være klargjørende. Det vises her til at rådet har behov for en illustrasjon i figur 4.1 for å forklare bestemmelsens innhold. Øst politidistrikt er av den oppfatning at den foreslåtte regel vil gjøre inndragning enda mer komplisert ved å legge til enda flere momenter i vurderingen som pr i dag er løst i forståelsen av "klart urimelig". Det burde fremkomme helt tydelig at utgifter knyttet til forberedelseshandlinger ikke kan "fradragsføres". Kunne dette vært bedre hvis det i § 67 tredje ledd hadde stått; *"dersom han hadde avstått fra å planlegge, fullbyrde eller fortsette den straffbare..."*?

Særlig fokus på overtredelser av tolloven/kriminalitet på grensen – inndragning av varer og kjøretøy

Øst politidistrikt velger å benytte anledningen til å trekke frem saker om brudd på tolloven, spesielt innførsel av alkohol- og tobakksvarer. Disse sakene kommer i en rekke varianter, fra organiserte kriminelle nettverk som regelmessig ved bruk av kurér får smuglet alkohol- og tobakksvarer til Norge, via større laster med andre lovlige varer der hele eller deler av lasten unndras kontroll, til personer på utenlandstur som ikke har satt seg godt nok inn i verdigrensene for unntak for fremleggesplikten.

Praksis i dag er at de innførte varer som den klare hovedregel gjenstandsinnndras etter § 69 bokstav b. En er usikker på om ny formulering av § 69 og § 70 dekker de tilfeller der ellers lovlige varer smugles til landet. Videre vil det kunne oppstå behov for en sontring (og ytterligere etterforskning, ofte i utlandet) for å avklare om f eks tobakks- og alkoholvarer er ekte vare eller forfalsket vare. En lovendring som medfører behov for ytterligere etterforskning for å ikke utlevere ulovlig innførte tobakks- og alkoholvarer, kan ikke støttes.

Ved utbytteinndragning i saker om brudd på tolloven, der den innførte vare er ellers lovlig, er rettstilstanden i dag at det er avgiftsunndragelsen alene som representerer utbyttet. Slik det er i dag, vil altså ikke selve den innførte varen kunne inndras som utbytte. Vil de nye reglene innebære at varen frigis mens kun de unndratte avgifter inndras, så vil det representere en helt ny praksis som Øst pd er svært skeptiske til.

Ved innførsel av alkohol- og tobakksvarer, inndras regelmessig kjøretøy benyttet ved innførselen etter § 69 c der kjøretøyet ikke er ombygd og etter § 70 der kjøretøyet er ombygd. Det antas at ombygde kjøretøy fremdeles kan inndras etter § 70.

Utfra kommentarene til nr § 70, kan ikke uombygde kjøretøy inndras i forbyggende øyemed. Slik forslaget foreligger pr nå, betyr dette at det ikke synes å være hjemmel til å inndra uombygde kjøretøy. Inndragning av kjøretøy i de mer alvorlige smuglingssakene antas å ha en god forebyggende effekt. En slik tilstand der dette risikeres å endres er Øst pd skeptiske til.

Sikring for inndrivelse

En side er å få en dom på inndragning, men uten at verdier sikres og inndragningskravet fullbyrdes, vil det ha liten effekt.

Verdier kan etter nåværende straffeprosesslov sikres ved heftelse også tatt etter rettskraftig dom. Øst politidistrikt er enig med rådet i at primærkompetansen ved heftelse bør ligge hos påtalemyndigheten, og benytter anledningen til å spørre om ikke reglene om etterfølgende rettslig behandling av heftelsen bør harmoniseres med reglene om sivilrettslig arrest og strafferettslig beslag, slik at det kun gjennomføres rettsmøte med partene om opprettholdelsen dersom noen krever det.

En tettere informasjonsflyt mellom de ulike namsmyndigheter og de operative politistyrker støttes. En bemerker dog at namsmyndigheten er bundet av dekningsloven § 2-2. Slik at for saker for den alminnelige namsmann, vil aktuelle dekningsobjekter være verdier saksøkte eier på beslagstiden – det øyeblikk utleggsforretning holdes.

Der det er en berammet utleggsforretning noe frem i tid, vil midlene kunne tjene til dekning forutsatt at de er i behold. Spørsmålet da er hvordan de skal sikres i mellomtiden. Saksøker kan begjære arrest, men det forutsetter at opplysning om midlene kan gis videre til kreditor.

En annen side ved en løsning der midler som antas å være utbytte, men som ikke inndras, går til dekning av "sivil gjeld", er at midlene dekker en gjeldsforpliktelse på skyldners hånd, og at skyldner således har en vinning i form av redusert gjeldsbyrde, samtidig som statens maktapparat har bistått med å hvitvaske midlene. En ser at andre hensyn kan gjøre seg gjeldende der midlene går til dekning av offentlige krav som skattekrav og krav som springer ut fra straffesak, og bidragsforpliktelser.

Med hilsen

Mona Elin Hertenberg
påtaleleder

Saksbehandler:
Politiadvokat Marte Sofie Kjellesvig

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

1 Innledning og oppsummering

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 9. november 2020 om Straffelovrådets utredning nr. 2 NOU:10 *Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet*.

Straffelovrådet ønsket i 2020 innspill til forslag som kunne bidra til å gjøre inndragningsreglene mer effektive. Økokrims innspill er omtalt i utredningen punkt 10.3.2.

Økokrim synes det er positivt at reglene forsøkes gjort lettere tilgjengelig ved at ordlyden bringes mer i samsvar med det som er gjeldende rett. Særlig reglene om utbytteinndragning er i betydelig grad utviklet gjennom høyesterettsrettspraksis. Det er også en utfordring at ordlyden i straffeloven § 67 tilsynelatende åpner for inndragning på objektive grunnlag i en utstrekning som kan være vanskelig å forene med dommer fra EMD på området.

Straffelovrådets mandat var blant annet å utarbeide forslag som skulle effektivisere reglene for inndragning i bekjempelsen av kriminelle gjenger. Økokrim mener at det særlig er en senkning av dagens beviskrav for inndragning som her vil kunne ha effekt. Om beviskravene er markant lavere enn det som skal til for å straffe vil det i større grad legges til rette for rene inndragningssaker.

Ettersom straffelovrådet på flere punkter bygger sine forslag på det Økokrim mener er en uriktig forståelse av gjeldende rett, tillater en seg å stille spørsmål ved om de ulike forslagene er tilstrekkelig veloverveide. Særlig begrunnelsen for forslaget § 67A svekkes etter Økokrims syn ved at sentrale dommer fra Høyesterett gir uttrykk for en avvikende rettsoppfatning enn den rådet legger til grunn for forslaget, ikke er kommentert nærmere. Resultatet er at det som etter forslaget fremstår som en utvidelse av inndragningsadgangen som i dag følger av § 69 i realiteten vil kunne innebære en innskrenkning av inndragningsadgangen etter § 67.

Økokrims innspill er oppsummert:

- Etter forslaget vil en heller ikke ved utvist skyld hos lovbrøyer kunne gå lengre enn en nullstilling ved inndragning i medhold av § 67. Økokrim støtter forslaget, forutsatt at spørsmålet om hvilke kostnader som skal komme til fradrag skal avgjøres i tråd med eksisterende høyesterettspraksis.
- Beviskravet for om det er oppnådd et utbytte etter § 67 bør være klar sannsynlighetsovervekt.
- Økokrim mener forslaget § 67A til dels bygger en uriktig forståelse av hva som i dag er gjeldende rett ved inndragning i heleri- og hvitvaskingssaker. Vi kan ikke støtte dette forslaget da det etter vårt syn i realiteten innebære en innskrenkning av inndragningsadgangen. Forslaget foreslås begrenset til inndragning av beslaglagt utbytte som ikke skal inndras hos besitter i medhold av § 67 jf. §71 første ledd. Beviskravet bør være alminnelig sannsynlighetsovervekt.
- Økokrim støtter ikke de foreslåtte endringene i § 69 og § 70, og foreslår at en istedenfor den foreslåtte begrensningen av anvendelsesområdet endrer ordlyden til at inndragning i

medhold av § 69 første ledd bokstav b og c ikke skal skje om lovbryster eller den han handlet på vegne av kan sannsynliggjøre god tro.

- Økokrim foreslår enkelte endringer beviskravene etter § 72 første ledd. Forslaget til nytt fjerde ledd støttes ikke.
- Straffeloven § 74 foreslås endret slik at inndragning i større grad enn i dag kan rettes direkte mot tingen (in rem).
- Økokrim støtter ikke gjeninnføring av en konfiskasjonsbestemmelse, men foreslår en endring i straffeloven §53 andre ledd slik at bot i større grad enn i dag vil kunne benyttes som alternativ eller tillegg til utbytteinndragning.
- Økokrim mener foreldelsesfristen for utbytteinndragning bør forlenges.

2 Gjeldende rett - utbytteinndragning i heleri- og hvitvaskingssaker

2.1 Generelt

Straffelovrådet kan se ut til å bygge sentrale deler av lovforslaget på en forutsetning om at utbytte oppnådd ved heleri og hvitvasking, riktignok med enkelte unntak, faller utenfor anvendelsesområdet til straffeloven § 67, slik at inndragning hos helere og hvitvaskere eventuelt må skje i medhold av straffeloven § 69. Økokrim er ikke enig i en slik forståelse av gjeldende rett, og finner grunn til å redegjøre for sitt syn her.

2.2 Årsakskravet - "utbytte av en straffbar handling"

Årsaksvilkåret "utbytte av en straffbar handling" er det samme i straffeloven § 67, § 332 og § 337. Om en person for eksempel skulle være i besittelse av utbytte av en straffbar handling vil han etter omstendighetene kunne bli straffet for heleri eller hvitvasking og, forutsatt at han har oppnådd et utbytte ved heleri- eller hvitvaskingshandlingen, tåle inndragning av dette i medhold av straffeloven § 67 enten primærhandlingen er kjent eller ikke, se her blant annet Rt- 2017 -822-A avsnitt 11:

"Lagmannsretten fant bevist at alle pengene A håndterte stammet fra straffbare handlinger. Ifølge lagmannsretten er det all grunn til å anta at primærlovbruddene blant annet er brudd på skatte- og avgiftslovgivningen og at personer uten lovlig opphold eller arbeidstillatelse har utført deler av arbeidet for virksomhetene. Primærforbrytelsene er imidlertid ikke nøyaktig identifisert. Men det er heller ikke nødvendig, verken for domfellelse etter § 317 eller for inndragning, jf. Rt-2015-295 avsnitt 16 med videre henvisning til Rt-2006-466, og Rt-2015-438.(...)"

Ettersom heleri og hvitvasking i seg selv er straffbare handlinger er det i relasjon til inndragningsspørsmålet ikke avgjørende om primærhandlingen har gitt et utbytte som skal inndras, men om utbytte har tilfalt heleren eller hvitvaskeren. Selv om utbytte som tilfaller en heler eller en hvitvasker ofte består av hele eller deler av utbyttet fra primærhandlingen, er det ikke nødvendigvis

slik. I denne forbindelse nevnes at en etter omstendighetene kan straffes for hvitvasking også om bistanden gis før primærhandlingen er fullbyrdet, se for eksempel Rt-1997-1637.

I hvitvaskingssaker kan det ofte være usikkert om utbytte er tilfalt lovbyteren ved heleri, som oppgjør for hvitvasking, eller om lovbyteren hvitvasker utbytte han selv alt har oppnådd av ukjente bakenforliggende primærhandlinger (selvvasking). Selv om det dermed kan være usikkert om utbyttet er oppnådd ved hvitvaskingshandlingen eller om lovbyteren har skaffet seg det i forkant, skal inndragning også i slike tilfeller skje hos ham i medhold av § 67. Vi viser i denne forbindelse til TOSLO-2012-117376 hvor tiltalte A ble domfelt for selvvasking av utbytte fra ukjente primærhandlinger og til inndragning i medhold av straffeloven 1902 § 34. Høyesterett nektet anken over inndragningen fremmet (HR-2014-2219-U) under henvisning til Rt-2004-1957 avsnitt 18. I denne forbindelse viser vi også til NOU 1996:21, pkt 4.6.1, hvor det legges til grunn at formålet om at forbrytelser ikke skal lønne seg må tillegges vekt ved tolkningen av når et utbytte skal anses tilfalt en person direkte ved handlingen, og dermed inndras i medhold av § 67:

”Siden det kreves at vinningen er « tilfalt direkte », synes det naturlig å ta utgangspunkt i hvor nær tilknytning det er mellom mottakelsen av vinningen og den straffbare handling. I tvilstilfelle bør det dessuten legges en viss vekt på formålet med inndragning av vinning: At ingen skal tjene på en straffbar handling. På denne bakgrunn må det etter gjeldende rett, selv om fangstvederlaget ved ulovlig fiske først blir mottatt av båteieren og deretter fordelt på mannskapet i form av lotter, være riktig å fordele ansvaret tilsvarende.”

2.3 Forholdet til § 71 første ledd - utbytte som er tilfalt lovbyteren

Grunnen til at inndragningskrav etter § 67 sjelden kan rettes mot hvitvaskere er dermed ikke at "lovbyteren" etter bestemmelsen ikke kan være en heler eller en hvitvasker, men at et utbytte som hvitvaskes i utgangspunktet ikke tilfaller en hvitvasker, se § 71 første ledd. Ved heleri er det på den annen side mer vanlig at utbyttet tilfaller heleren ved helerihandlingen. Så lenge heleren eller hvitvaskeren tilegner seg hele eller deler av det aktuelle utbyttet, mener Økokrim at dette skal inndras i medhold av § 67, se HR-2016-1582-U. Om en hvitvasker har fått betalt for hvitvaskingen på annen måte skal og kan selvfølgelig også denne betalingen inndras.

Om det er usikkert om et utbytte er tilfalt lovbyteren, skal det inndras hos ham i medhold av straffeloven § 67 selv om han dømmes for hvitvasking og ikke heleri, med mindre han kan sannsynliggjøre at han ikke har tilegnet seg det aktuelle utbyttet, se § 71 første ledd andre punktum og HR-2017-822-A avsnitt 39 og 42.

2.4 Forholdet til § 69 - utbytte som ikke er tilfalt lovbyteren

Om det ikke kan legges til grunn at utbytte er tilfalt heleren eller hvitvaskeren vil det likevel kunne være hjemmel for å inndra det hos ham i medhold av § 69, jf. §74 andre ledd.

2.5 Forholdet til § 72 første ledd

Etter § 72 første ledd kan inndragning ikke skje hos omsetningsserververe i god tro. En person som kjøper en ting som er fravendt eieren ved for eksempel underslag, begår objektivt sett heleri eller hvitvasking, men av hensyn til et fungerende omsetningsliv vil en kjøper i god tro kunne ek스팅vere opprinnelige eiers eiendomsrett på grunnlag av godtroervervloven. De samme hensynene tilsier at heller ikke inndragning kan skje overfor omsetningsserververe i god tro.

2.6 Konklusjon

Sett i lys av den ovennevnte rettspraksis vil en oftest ha flere grunnlag for inndragning når utbytte beslaglegges hos en person som ikke selv har begått primærhandlingen utbyttet stammer fra. Så lenge det kan legges til grunn at en person har tilegnet seg utbytte av straffbare handlinger, skal utbyttet, med unntak av erverv som nevnt i § 72, inndras hos ham på objektivt grunnlag i medhold straffeloven § 67 jf. § 71 første ledd.

Økokrim mener for øvrig at inndragningsreglene, slik de må forstås i lys av nyere praksis fra Høyesterett, ikke kommer tilstrekkelig klart til uttrykk i dagens lovtekst, og at en derfor lett kan oppfatte reglene som mer kompliserte enn de egentlig er, noe utredningen også er en bekreftelse på.

3 Forslagene til lovendringer

3.1 Innledende bemerkninger

Økokrim mener at flere av de foreslåtte lovendringene bygger på en uriktig forståelse av gjeldende rett, og at konsekvensene av dem derfor er utilstrekkelig utredet. Som eksempel kan nevnes forslaget til ny § 67A som i utredningen presenteres som en utvidelse av dagens inndragningsadgang etter § 69, men som i mange tilfeller i realiteten kan innebære en innskrenkning av dagens regler om utbytteinndragning etter § 67, eller iallfall bidra til økt usikkerhet om andendesområdet til § 67.

Vi har videre merket oss at rådet selv gir uttrykk for at det ikke har hatt tid til å utrede innholdet i en ny konfiskasjonsbestemmelse. Det er gode grunner til at vi ikke lenger har en egen bestemmelse om utbyttekonfiskasjon som straff. Vi kan vanskelig støtte en innskrenkning av dagens § 69 som foreslått så lenge det ikke samtidig foreslås et alternativ som dekker samme behov uten at en dermed ender opp med et unødvendig komplisert regelverk.

Økokrims kommentarer til de enkelte delene av lovforslaget tar utgangspunkt i den ovennevnte forståelsen av hva som i dag er gjeldende rett.

3.2 Straffeloven § 66

En er i utgangspunktet positiv til at regelverket gjøres mer tilgjengelig ved utvidelse av § 66 til en form for henvisningsbestemmelse. Da Økokrim mener det er lite hensiktsmessig å skille inndragning som dels er begrunnet pønale formål ut fra § 69, og inndragning ofte skjer utfra mer sammensatte formål, er vi likevel negative til at formålet med inndragning etter kapittel 15 begrenses som foreslått.

For øvrig bemerkes at tredje ledd også bør vise til utbytte som inndras etter § 67 og § 72 for å tydeliggjøre at det heller ikke her er noe krav om påvisning av hva slags straffbar handling utbytte stammer fra.

3.3 Straffeloven § 67

3.3.1 Lovfestingen av nullstillingsprinsippet

Ettersom utbytteinndragning ikke er straff og skjer på rent objektivt grunnlag, er det positivt at det alt følger av lovteksten at det er det oppnådde utbyttet som skal inndras, og at dette betyr at visse legale kostnader ikke bare kan, men skal komme til fradrag. På bakgrunn av drøftelsene utredningen, finner Økokrim grunn til å påpeke at det må skilles mellom inndragningens formål, nullstilling, og

hvordan dette formålet skal oppnås i den enkelte sak, ved henholdsvis netto- eller bruttoinndragning. Utkastet ser ut til å ta høyde for at en nullstilling ofte kun kan oppnås ved at det ikke gis fradrag for kostnader. Lovforslaget er i tråd med resultatet i Rt-2011-1811 avsnitt 40, HR-2016-590-A og HR-2017-821-A, i det inndragning etter § 67 på objektivt grunnlag ikke kan gå lengre enn å gjenopprette situasjonen tilbake til slik den var før lovbruddet fant sted.

Ved utvist skyld hos lovbryster vil en i dag sannsynligvis kunne inndra mer enn nullstillingsprinsippet skulle tilsi ved bare å gi delvis fradrag for legale kostnader etter § 67 første ledd tredje punktum, se her eksempelvis Rt-2015-184 og HR-2021-301-A. De ovennevnte høyesterettsdommene kan imidlertid tale mot en slik tolkning, og for at bruttoinndragning kun skal skje i tilfeller hvor det er nødvendig for å gjenopprette situasjonen. Det vises særlig til HR-2017-821-A avsnitt 40 flg, hvor det i drøftelsen av om inndragning er straff etter EMK blant annet uttales (avsnitt 43): *"Inndragning etter straffeloven 1902 § 34 har ikke et pønalt formål, jf. Rt-2015-1355 avsnitt 22. Det kan da ikke være avgjørende at inndragningsbestemmelsen i § 34 står i straffeloven og åpner for bruttoinndragning, så lenge den praktiseres på en måte som er «comparable to a restitution of unjustified enrichment under civil law(...)».*

Utvist skyld er et relevant moment ved spørsmålet av om ansvaret skal lempes, se for eksempel HR-2016-301-A avsnitt 35. Dagens regel om bruttoinndragning kan derfor praktiseres slik at den gir ulike resultater avhengig av om det er utvist skyld eller ikke. Om det utfra allmennpreventive mer pønale formål skulle være behov for en økonomisk reaksjon, fremstår det etter Økokrims syn likevel mer hensiktsmessig å reagere med en bot i tillegg til utbytteinndragningen, fremfor å bake denne reaksjonen inn i inndragningskravet ved å nekte fradrag for legale kostnader.

Økokrim støtter derfor forslaget om lovfesting av nullstillingsprinsippet.

Vi forstår forslaget slik at utgiftene omtalt i utkastet tredje ledd andre punktum er de samme type utgifter som det i dag er særlig nærliggende å ta hensyn til ved lempning, og at eksisterende rettspraksis fortsatt vil være relevant for spørsmålet om en konkret kostnad skal komme til fradrag. Økokrim mener dette burde komme tydeligere frem av særmerknaden. Økokrim legger uten videre til grunn at størrelsen på legale direkte kostnader som skal komme til fradrag fortsatte skal fastsettes skjønnsmessig basert på sannsynlighetsovervekt, se § 67 andre ledd tredje punktum.

Under disse forutsetninger støttes også forslaget til nytt tredje ledd andre punktum.

3.3.2 Beviskravene ved utbytteinndragning etter straffeloven § 67

Økokrim oppfatter at det kan være en uenighet blant teoretikere om hvilke beviskrav som faktisk gjelder ved utbytteinndragning. I påtalepraksis legges det til grunn at beviskravet for at utbytte er oppnådd i dag ligger nær opp beviskravet for straff, noe som nok må anses som en medvirkende årsak til den begrensede bruken av inndragningsforelegg i politidistriktene. Det er vårt klare inntrykk at sannsynlig utbytte i dag stort sett alltid tilbakeleveres når straffesaker henlegges fordi lovlig erverv ikke kan utelukkes.

Utbytteinndragning er ikke straff, og det er da heller ingen grunn til at beviskravet skal være sammenfallende med det som gjelder ved idømmelse av straff. Uskyldspresumsjonen etter Grunnloven § 96 annet ledd kommer ikke til anvendelse, og det kreves derfor ikke at det straffeprosessuelle beviskrav anvendes. I tidligere utredninger er det da også lagt til grunn at

beviskravet ved inndragning av utbytte er noe lavere enn det som kreves for å finne tiltalte skyldig i den straffbare handlingen, se NOU 1996: 21, punkt 13.4. Økokrim mener at det er en svakhet ved lovgivningen at beviskravet i dag ikke kommer til uttrykk i lovens ordlyd for så vidt gjelder spørsmålet om det er oppnådd et utbytte som skal inndras.

Hovedformålet med straffelovrådets endringsforslag er å bidra til mer effektiv inndragning av utbytte, samtidig som en prinsipiell avgrensning av inndragningsreglene til ikke pønale formål skal kunne "muliggjøre regelendringer som kan effektivisere inndragningsinstituttet", se utredningen punkt 12.4. Så lenge utbytteinndragningen begrenses til en ren vinningsavståelse som kan likestilles med en sivilrettslig vindikasjon eller restitusjon, mener Økokrim at beviskravet i alle fall ikke kan være høyere enn det som blant annet gjelder for idømmelse oppreisningserstatning, se her f.eks. HR-2018-1783-A, altså klar sannsynlighetsovervekt. Det pekes i denne forbindelse på at oppreisning, i motsetning til inndragning utfra et nullstillingshensyn, har et klart pønalt element, selv om instituttet også har en funksjon som erstatning for ikke økonomisk tap. Som Lødrup skriver i TfE 2006/4 " *Oppreisningen hadde i tiden etter 1902 en pønalt funksjon, og sammenhengen med straffen var klar. Skeie bemerker at ved å gi rett til oppreisning, hadde lovgivningen igjen godkjent privatboten. Etterhvert ble dens preventive funksjon også trukket frem, særlig etter 1912; da ble vilkåret om at handlingen måtte være straffbar for at oppreisning kunne tilkjennes, opphevet. I dag er dens funksjon av kompensasjon for et ikke-økonomisk tap kommet i forgrunnen. Det er en funksjon som ikke har røtter i den juridiske teori, men i domstolspraksis.*"

I denne forbindelse påpekes også at tilleggsikk, som er straff i EMKs forstand, idømmes i medhold av skatteforvaltningsloven § 14-3 på grunnlag av klar sannsynlighetsovervekt, se HR-2017-967-A. For øvrig vises til Rt-1999-14 og Rt-2007-1217 som begge gjaldt administrativ inndragning av fangst etter dagjeldende saltvannsfiskeloven av 3. juni 1983 nr. 40, § 11 tredje ledd, og der Høyesterett konkluderte med at beviskravet var klar sannsynlighetsovervekt.

Økokrim foreslår på denne bakgrunn at § 67 ordlyd endres til at beviskravet for at utbytte er oppnådd er "klar sannsynlighetsovervekt". Størrelsen på dette utbytte fastsettes så på grunnlag av alminnelig sannsynlighetsovervekt.

3.3.3 Utbytte oppnådd ved heleri eller hvitvasking.

Det er helt klart en styrke ved dagens inndragningsregler at utbytte skal inndras hos den det har tilfalt og at dette også gjelder helere eller hvitvaskere. Det avgjørende bevistemaket ved inndragning etter § 67 må i praksis fortsatt være om det dreier seg om befatning med utbytte av kjente eller ukjente straffbare handlinger, og det etter § 71 første ledd skal legges til grunn at dette er tilfalt lovbrøteren.

Økokrim forstår forslaget slik at inndragning av utbytte oppnådd ved heleri eller hvitvasking med enkelte unntak foreslås regulert i medhold av forslaget § 67A. Økokrim kan ikke støtte forslaget, som vi mener bygger på en uriktig forståelse av gjeldende rett.

At rettspraksis ved inndragning i medhold av § 67 likestiller heleri og hvitvasking med andre straffbare handlinger, skyldes etter Økokrims oppfatning at en annen løsning er egnet til å gi helt vilkårlige resultater, da det ofte bare er subjektive forhold som avgjør om en person skal straffes for hvitvasking, heleri eller medvirkning til en primærhandling. Som eksempel kan nevnes personer som utsteder fakturaer for fiktive tjenester, mottar betaling for disse og videreformidler pengene som i

saksforholdet i HR-2017-822-A. Om personen er klar over at han ved sine handlinger medvirker til utroskap skal han dømmes for medvirkning, om han derimot ikke har noe bevisst forhold til dette, men er klar over at han bistår i å sikre utbytte fra straffbare handlinger, enten dette måtte være utroskap, bedragerier, eller skattesvik, dømmes han for hvitvasking. Han vil også dømmes for heleri eller hvitvasking om han tror han medvirker til en straffbar handling, men i virkeligheten hvitvasker eller mottar utbytte fra en annen, se Rt-1979-1089 og Rt-1998-1022.

3.4 Ny § 67a

3.4.1 Første ledd

Økokrim kan utfra det ovennevnte, se punktene 3.3.3, og 2, ikke støtte forslaget til ny §67A første ledd.

3.4.2 Andre ledd- inndragning av utbytte som ikke skal inndras hos besitter i medhold av straffeloven § 67

Som nevnt ovenfor mener Økokrim at utbytte som tilfaller en heler eller hvitvasker etter gjeldende rett skal inndras i medhold av § 67. Utbytte som beslaglegges hos lovbryteren, som det ikke i medhold av § 71 første ledd kan legges til grunn at er tilfalt ham, kan imidlertid ikke inndras i medhold av § 67. Det kan være noe usikkert i hvilken utstrekning inndragning kan skje hos hvitvaskere i medhold av § 69 i surrogattilfellene, se § 67 andre ledd. Beviskravene for inndragning av utbytte i form av enkeltgjenstander med ukjent eier burde videre være lavere enn det som i dag gjelder ved inndragning i medhold av § 69. Det kan derfor både være behov for en klargjøring og en senkning av dagens beviskrav som sikrer at utbytte med ukjent eier som beslaglegges også inndras. Økokrim støtter derfor forslaget om at beslaglagt utbytte skal inndras i medhold av ny § 67A andre ledd, når det ikke kan legges til grunn at besitteren har tilegnet seg dette. Etter forslaget § 67A vil beviskravet for inndragning av gjenstander med ukjent eier være alminnelig sannsynlighetsovervekt. Økokrim støtter dette, og mener dette generelt bør gjelde for utbytte som beslaglegges hos hvitvaskere eller helere når en ikke i medhold av § 71 første ledd kan legge til grunn at de har tilegnet seg dette utbyttet.

Vi har notert at rådet i merknaden legger til grunn at også besitter må være ukjent for at inndragning skal kunne skje på grunnlag av sannsynlighetsovervekt. Økokrim er ikke enig i dette, da en besitter som ikke selv påberoper seg å være eier av et sannsynlig utbytte av straffbare handlinger vanskelig kan sees å ha noen beskyttelsesverdig interesse i å få tilbakelevert dette.

3.5 Endring av § 68

Av punkt 15.4.2 i utredningen fremkommer det at formålet med den foreslåtte endringen er å legge til rette for økt bruk av utvidet inndragning for å motvirke gjengkriminalitet enn hva som gjøres i dag.

Sammen med forslaget til nytt første ledd vil de foreslåtte endringene i dagens andre (forslaget tredje ledd) ledd etter Økokrims syn bidra til å klargjøre bestemmelsens anvendelsesområde. Den foreslåtte ordlyden er i tråd med gjeldende rett. Spørsmålet er i det vesentlige ikke om domfelte kan sies å ha en kriminell livsstil, men om det er grunn til å tro at en eller flere av domfeltes formuesgoder er utbytte fra kriminalitet, se her Rt-2003-897 og for eksempel LB-2009-141024 punkt 16.8.

Økokrim er mer usikker på om den foreslåtte endringen av andre ledd (dagens første ledd) er egnet til å klargjøre bestemmelsens anvendelsesområde.

3.6 Endringene i § 69 og § 70 første ledd

Økokrim kan ikke støtte de foreslåtte endringene i §69 og § 70 første ledd.

At inndragning i visse tilfeller vil anses som straff etter EMK innebærer ikke at det er straff etter Grunnloven § 96. En kan ikke se at det er noe problem at kapittel 13 både inneholder bestemmelser om inndragning som kan være straff etter EMK og inndragning som ikke er det, så lenge grensene for når inndragning kan skje på rent objektivt grunnlag er tilstrekkelig klare.

En finner i denne sammenheng grunn til å nevne at også utvidet inndragning etter § 68 er straff etter EMK. Grunnvilkåret om at lovbrøteren finnes skyldig i en straffbar handling, og at idømmelsen ikke bygger på en ny anklage, men er del av reaksjonsfastsettelsen kommer imidlertid klart frem av ordlyden. Også bruttoinndragning overfor en omsetningsserverver i medhold av straffeloven § 72 første ledd vil kanskje anses som straff etter EMK, særlig om det skjer som verdinndragning, men vil likevel ikke være i strid med konvensjonen ettersom slik inndragning forutsetter ond tro.

Å skille ut inndragning med pønalt formål vil fort kunne gjøre reglene ytterligere kompliserte. Om det anses nødvendig med økonomisk reaksjon utfra pønale formål synes det å være en riktigere og mer egnet reaksjon, se nedenfor under punkt 4.1.

3.6.1 Hvorfor inndras ting som har vært brukt til straffbare handlinger?

Inndragning i medhold av straffeloven § 69 og bestemmelser i særlovgivningen skjer normalt utfra mer sammensatte formål. Det er derfor i praksis ikke så enkelt å avgjøre om for eksempel en ting som en eier har vist seg ut av stand til å forhindre at blir brukt til straffbare handlinger inndras utfra pønale eller preventive formål. Ettersom formålene med inndragning av ting som er benyttet ved straffbare handlinger er sammensatt vil også den konkrete vurderingen av om inndragning skal foretas være det, se for eksempel Rt-2002- 1271. Det sammensatte formålet ved slik inndragning var også noe av grunnen til at en i utgangspunktet opphevet skillet mellom inndragning som formelt er straff og inndragning som ikke er det i 1973. se her Ot.prp. nr.31 (1971-1972), punkt II. Nr. 2:

" I noen tilfelle er det spørsmål om inndragning av ting som har vært brukt eller er bestemt til å brukes ved en straffbar handling. Om disse tilfelle uttaler Straffelovrådet bl.a. (s. 10-11):

«Også her kan forholdet være at tingen representerer en fare for at den kan bli brukt til en ny straffbar handling så lenge den er til disposisjon for den som tidligere har brukt den på denne måte. Men selv om dette ikke er tilfelle – f.eks. fordi enhver lett kan skaffe seg den slags redskaper eller andre ting som er brukt – gir loven adgang til inndragning, enten bare når det er tale om forsettlig forbrytelser, jf. straffelovens § 34, eller – som etter de fleste særlover – også ved forseelser, jf. foran s. 9. Begrunnelsen for inndragning kan nok her til dels være at det vil bli vanskelig for domfelte å skaffe seg nye ting i stedet, men vil ofte nærmest være det som har vært kalt den symbolskpædagogiske betydning...»

Selv om inndragningen i mange av de tilfelle som her er nevnt, også vil kunne ha et direkte pønalt preg, uttaler Straffelovrådet at det likevel ikke synes naturlig å sidestille inndragningen med det tradisjonelle begrep straff".

I utredningen nevnes flere steder inndragning av deler av verdien til en fiskebåt brukt til ulovlig fiske som eksempel på inndragning med et pønalt formål. Inndragning i medhold av soneloven § 9 og havressursloven § 65 er imidlertid gode eksempler på at grensen mellom gjenopprettende formål og pønale formål heller ikke er klar. Slike inndragningskrav kan rettes mot eier av båten som ikke nødvendigvis engang er klar over det ulovlige fisket, men heller ikke har forhindre bruken av båten til dette. Om eieren eller reder må tåle verdinndragning om båten brukes til ulovlig fiske vil dette kunne gi et insitament til å bruke penger på kontrollrutiner og samtidig oppgi muligheten for eventuelle ekstraintekter som følge av ulovlig fiske, samtidig som en verdinndragning av deler av båtens verdi kan være med å sikre at det ikke lønner seg å la være å bruke penger på kontrolltiltak. Samtidig vil det at det ikke er noe å spare på la være å bruke penger på internkontroll også kunne ha en forebyggende effekt.

En stiller seg etter dette negativ til en ny konfiskasjonshjemmel. Da inndragning etter § 69 ofte vil innebære et inngrep i eiendomsretten som i alle fall delvis vil kunne være pønalt begrunnet, er vi likevel ikke uenige i at dette vil kunne anses om straff i EMKs forstand, slik at inndragning på rent objektivt grunnlag ikke vil være i samsvar med EMK artikkel 6 nr. 2 og EMK artikkel 7.

3.6.2 Inndragning på objektivt grunnlag i medhold av § 69 - alternativt forslag

Økokrim er enig i at det er uheldig at dagens ordlyd gir uttrykk for at inndragning etter § 69 kan skje på rent objektivt grunnlag også når reaksjonen vil være straff etter EMK.

Økokrim foreslår derfor at henvisningen til § 67 første ledd tredje punktum i § 69 begrenses til inndragning i medhold av første ledd bokstav a, da inndragning av produktet av en straffbar handling alene må anses å ha gjenopprettende formål. I denne forbindelse vises det til Ot.prp.nr.98 (1998-1999) punkt 6.4 hvor likheten med utbytteinndragning ble trukket frem som hovedbegrunnelse for innføringen av et rent objektivt inndragningsansvar etter §69. En er for øvrig enig med straffelovrådet i at ting som inndras etter dette alternativet stort sett alltid må anses som utbytte etter straffeloven § 67.

Inndragning av ting som nevnt i første ledd bokstav b og c i bestemmelsen på rent objektivt grunnlag vil derimot ofte kunne være i strid med EMK. Et krav om at skyld må bevises for at inndragning skal kunne skje vil imidlertid i praksis innebære en ikke ubetydelig innskrenkning av muligheten til inndragning av slike ting, noe som vil være uheldig utfra det sammensatte formålet slik inndragning har.

Å bevise at den lovbrøteren handlet på vegne av, typisk arbeidsgiver, har utvist skyld når en ting er benyttet til en straffbar handling, vil i realiteten innebære at politiet må etterforske hvorvidt han har medvirket til den straffbare handlingen. Slike etterforskinger vil ofte kunne være uforholdsmessig krevende, ikke minst i saker hvor arbeidsgiver som eier den aktuelle tingen befinner seg i utlandet. Som eksempel kan nevnes lastebiler eller tilhengere som er benyttet til smugling eller båter benyttet til ulovlig fiske. Oppdragsgiveren, typisk rederen eller lastebileieren, vil her ofte befinne seg i utlandet og vil sjelden ha noen interesse i å medvirke til sakens opplysning så lenge bevisbyrden for skyld påligger påtalemyndigheten.

Økokrim mener på denne bakgrunn at også inndragning § 69 første ledd bokstav b og c fortsatt i utgangspunktet bør skje på objektivt grunnlag, men slik at den kravet rettes mot kan unngå ansvar

ved å sannsynliggjøre god tro, altså på grunnlag av en gjendrivelig skyldpresumsjon. En slik løsning vil etter Økokrims syn bringe ordlyden i tråd med inndragningsregelen slik denne må forstås i lys av menneskerettighetsloven § 3 og den siste praksisen fra EMD omtalt i utredningen punkt 6, samtidig som en beholder en enkelt anvendelig og effektiv inndragningsregel.

3.7 Endring av § 72

3.7.1 Forslaget om innskrenkning av anvendelsesområde til erverv av utbytte

Bestemmelsen er i dag ikke begrenset til erverv av utbytte, men også til ting som nevnt i § 69.

Økokrim mener dette har gode grunner for seg. En vil her påpeke faren for proformaoverdragelser av ting som nevnt § 69 første ledd bokstav c, og at en ved å innskrenke § 72 første ledd til erverv av utbytte vil gjøre inndragning vanskeligere da faren for bruk av tingen til nye straffbare handlinger gjerne vil være avhengig av hvem som eier den. I praksis vil dermed en endring som foreslått innebære at eieren vil kunne gjøre inndragningsansvaret illusorisk ved å overdra tingen til andre.

Økokrim kan etter dette ikke støtte forslaget til innskrenkning av anvendelsesområde til kun å gjelde erverv av utbytte av straffbare handlinger.

3.7.2 Omsetningsserververe

I tidligere innspill til straffelovrådet har Økokrim tatt til orde for at § 72 endres slik at den i større grad enn i dag vil kunne anvendes ved inndragning overfor blant annet leasingselskaper som mottar utbytte som leie og erververe når overdragelsen mistenkes å være gjort proforma.

Økokrim er positiv til endring av ordlyden i § 72 første ledd slik at temaet for godtrovurderingen kommer mer i overenstemmelse med straffeloven §§ 332 og 337 og godtroervervloven. For erverv av ting som ikke er utbytte bør det på samme måte være tilstrekkelig at erververen forstår at tingen overdras til ham for å unngå at den blir inndratt, uten at han behøver å kjenne til hvilken konkret straffbar handling som gir grunnlag for denne inndragningen.

Forslaget bygger på at inndragning hos omsetningsserverver i ond tro i utgangspunktet fortsatt skal skje som bruttoinndragning. Økokrim er enig i dette. En person som i ond tro kjøper en vare som ikke lovlig kan omsettes har ingen berettiget forventning om å få beholde denne varen. Det er da naturlig at han ikke bare må kunne straffes for heleri, men også må tåle at varen gjenstandsinndras. En slik løsning er også i tråd med vindikasjonshensynet. Er varen for eksempel stjålet eller underslått vil den normalt bli tilbakeført til rette eier, og kjøpers krav om tilbakebetaling av kjøpesummen fra selger være ham uvedkommende.

Paragraf § 72 er i forhold til § 67 en spesialbestemmelse for inndragning av utbytte tilegnet ved omsetningsserverv. At utbytte inndras der det måtte finnes, er egnet til å øke den generelle respekten for straffelovgivningen og den alminnelige rettsfølelsen, men dette hensynet kan likevel ikke uten videre begrunne inndragning overfor omsetningsserververe eller kjøpere eller selgere av tjenester. Selv om heleriutbytte i utgangspunktet skal inndras i medhold av straffeloven § 67 på objektivt grunnlag er det for å verne omsetningslivet derfor behov for en egen lovbestemmelse som begrenser inndragningsansvaret hos godtroende erververe. Etter godtroervervloven er det imidlertid erververen som må sannsynliggjøre sin gode tro, da utgangspunktet er at selger ikke kan overføre en større rett til et formuesgode enn den han selv har. Den som overfører utbytte fra straffbare handlinger har heller ikke rett til å disponere over dette.

Økokrim mener derfor en bør vurdere å endre § 72 til at erverver av utbytte må sannsynliggjøre sin gode tro, eller iallfall til at alminnelig sannsynlighetsovervekt for ond tro er nok for at inndragning skal kunne skje, og at dette fremkommer av ordlyden. Etter Økokrims syn vil en slik endring kunne bidra til å øke inndragningsregelens effektivitet, samtidig som inndragning fortsatt bare kan skje om det vil være forholdsmessig.

3.7.3 Nytt fjerde ledd

Forslaget til nytt fjerde ledd er i tråd med bestemmelsens opprinnelige formål *"om å hindre at ansvaret gjøres illusorisk ved at gjenstanden overdras til tredjemann, og ikke utvide ansvarets totale omfang"*, (Matningsldal Inndragning s. 396).

Denne begrunnelsen har gode grunner for seg om ervervet for eksempel gjelder kjøp av en ting som er brukt til en straffbar handling, men gjør seg ikke gjeldende på samme måte når erververen ved ervervet oppnår utbytte ved en selvstendig straffbar handling. Økokrim kan ikke se at inndragning både hos selger (typisk primærlovbryteren) og kjøper (heleren) da vil være dobbeltinndragning, eller at inndragning hos selger vil gi kjøper en mer beskyttelsesverdig interesse i å få beholde utbyttet han har tilegnet seg. En viser her til lovkommentaren til § 71 først ledd:

"I praksis forekommer det at et ulovlig sprit-, narkotikaparti mv. først overdras fra A til B, og deretter fra B til C. I så fall kan det vederlaget B har betalt til A, inndras hos A, og det vederlaget C har betalt til B, inndras hos B. Da ansvaret begrunnes i forskjellige handlinger, er ikke dette dobbeltinndragning. I Rt. 1996 s. 208 benyttet dessuten Høyesterett kompetansen fullt ut overfor videreselgerne av hjemmebreint selv om en vesentlig del av deres kjøpesum ved kjennelse avsagt samme dag – Rt. 1996 s. 206 – ble inndratt som salgssum hos produsenten."

Økokrim kan etter dette ikke støtte forslaget til nytt fjerde ledd, og mener at en eventuell reduksjon av ansvaret fortsatt bør forankres i forholdsmessighetsvurderingen etter første ledd.

For øvrig bemerkes at det kan være noe forvirrende at det med *mottakeren* i forslaget fjerde ledd siktes til den som overdrar utbytte mot betaling (selgeren), mens *mottakeren* i første ledd er den som får utbyttet overdratt til seg (kjøperen).

3.8 Endring av § 74

3.8.1 Inndragning av ting som er midlertidig sikret i utlandet.

Det er generelt en utstrakt bruk av stråmenn innen økonomisk kriminalitet. Det er videre flere eksempler på at utbytte spores til kjøp av eiendommer registrert på foretak i skatteparadiser med uklare eierstrukturer, eller på at utbytte beslaglegges på bankkontoer tilhørende slike foretak eller stråmenn. Banken skal ha opplysninger om reell eier / reell rettighetshaver til slike bankkontoer, men det er ikke en automatikk i at denne personen dermed må anses selv å ha tilegnet seg utbyttet, selv om dette ofte vil være tilfellet. Om man retter kravet direkte mot formuesgodet vil det effektivisere prosessen, ved at eventuelle innsigelser i praksis begrenses til om det dreier om utbytte fra straffbare handlinger eller ikke.

Slik forslaget til endret § 74 andre ledd skal forstås utfra særmerknaden, vil inndragning in rem i medhold av tredje ledd første punktum kun være mulig ved inndragning av ting som er beslaglagt i Norge. Økokrim er negativ til en slik begrensning. Om det er grunnlag for gjenstandsinndragning bør et utbytte som er midlertidig sikret kunne inndras i sak mot lovbrakeren i medhold av andre ledd eller

in rem etter tredje ledd, uavhengig av hvor det måtte befinne seg. En kan derfor ikke se at det er noen grunn til å skille mellom ting som er beslaglagt i Norge og ting som er beslaglagt i utlandet for eksempel på grunnlag av informasjon som nevnt i Hvitvaskingskonvensjonen (CETS no. 141) artikkel 10, eller ved oppfyllelse av forpliktelsene til midlertidig sikring av fremtidige inndragningskrav etter konvensjonens artikkel 11. I flere land er det videre ikke uvanlig at bankinnskudd ikke sikres ved beslag, men ved at innestående på en bankkonto fryses på beslutning av judisielle myndigheter, eller av banken på grunnlag av informasjon om at det kan være utbytte av straffbare handlinger, og at denne sikringen opprettholdes til endelig avgjørelse av inndragningsspørsmålet foreligger.

At inndragningskravet rettes direkte mot tingen betyr ikke at grunnleggende rettsikkerhetsgarantier settes til side, men at mulige eiere selv må melde seg dersom de vil påberope seg lovlig erverv av den aktuelle tingen og føre bevis for dette.

Så lenge besitter, registrert eier eller kontoinnehaver forsøkes varslet om saken og gis prosessuell adgang til å bestride inndragningskravet, kan vi ikke se at inndragning direkte rettet mot formuesgodet vil utgjøre noe uforholdsmessig inngrep i eiendomsretten.

3.8.2 Paragraf 71 og § 74 tredje ledd - inndragning av ting i medhold av § 67A

Som nevnt ovenfor mener Økokrim at inndragning av utbytte som lovbryteren ikke sannsynliggjør at har tilfalt andre, fortsatt skal skje i medhold av § 67. De følgende bemerkningene tar utgangspunkt i at anvendelsesområdet for ny §67A begrenses til inndragning av beslaglagt utbytte som sannsynligvis ikke er tilfalt besitteren eller registrert eier.

Økokrim mener gode grunner taler for at inndragning rettet direkte mot formuesgoder (in rem) her bør være hovedregelen, da dette vil kunne gjøre prosessen mindre ressurskrevende ved at en lar det være opptil potensielle eiere om de vil intervenere eller ikke.

En stiller seg etter dette positiv til en ordning tilsvarende forslaget til ny § 74 tredje ledd andre punktum, forutsatt at denne adgangen utvides til situasjoner hvor potensielle eiere ikke ønsker å forklare seg om hvordan de har ervervet eiendomsretten til den aktuelle tingen.

En mener videre at heller ikke besitter bør gjøres til part i slike saker. Grunnen til at besitter i dag gjøres til part er en antagelse om at han anses å kunne ivareta en ukjent eiers interesser. Økokrim mener dette ikke er et tungtveiende argument i saker hvor et sannsynlig utbytte er beslaglagt eller sikret på annen tilsvarende måte på forhånd, slik at den som eventuelt har tilegnet seg dette normalt er kjent med at inndragning vurderes. Så lenge registrert eier og besitter så vidt mulig også varsles før inndragning besluttet, vil eier selv kunne velge om han vil å tre inn som part i inndragningssaken ved aktivt å påberope seg eiendomsrett til tingen.

4 Økokrims forslag til andre lovendringer

4.1 Bot som alternativ til konfiskasjon

Som nevnt ovenfor er Økokrim negativ til gjeninnføring av en konfiskasjonsbestemmelse, idet en økonomisk reaksjon utfra rent pønale formål bør skje i form av en bot. Vi foreslår på denne bakgrunn at ordlyden i straffeloven § 53 annet ledd endres ved at det legges til et nytt siste punktum:

Ved utmåling av bot skal det ved siden av slike forhold som i alminnelighet tillegges vekt ved straffutmålingen, legges vekt på lovbruterens inntekt, formue, forsørgelsesbyrde, gjeldsbyrde og andre forhold som påvirker den økonomiske evnen. Det kan i tillegg legges vekt på om lovbruter har oppnådd eller hatt som formål å oppnå økonomisk vinning for seg selv eller andre.

Om en person dømmes for en straffbar handling, og retten kommer til at utbytteinndragning i seg selv ikke vil gi en tilstrekkelig allmennpreventiv effekt, vil en endring som forslått kunne legge til rette for at det i større utstrekning enn i dag vil kunne reageres med bot alene eller i kombinasjon med utbytteinndragning. Dette må for eksempel kunne begrunnes i at fullt fradrag for legale kostnader ved inndragning etter § 67 etter omstendighetene vil kunne redusere den økonomiske risikoen forbundet med den aktuelle profittmotiverte kriminaliteten. Et slikt forslag vil også kunne avhjelpe begrensingen i § 71 om at inndragning må skje mot vedkommende som utbytte direkte har tilfalt. Den som begår en straffbar handling hvor utbytte tilfaller en stiftelse i skatteparadis, kan altså møtes med en bot tilsvarende størrelsen på utbyttet uten at politiet trenger å bruke store ressurser på å knytte vedkommende direkte til stiftelsen.

4.2 Foreldelse av inndragningskrav

Rådet har i pkt. 13.3.3 vurdert innspill om forlengelse av foreldelsesfristen på 10 år, men har ikke funnet grunnlag for endringer av nåværende rettstilstand.

Rådet har særlig vist til hensynet til resosialisering som begrunnelse for å ikke forlenge foreldelsesfristen som foreslått. Økokrim er enig i at dette er et viktig hensyn, men mener at dette hensynet vil kunne ivaretas ved at domfelte som ikke kan gjøre opp for seg innvilges gjeldsordning. Det vises i denne forbindelse til endringen som ble gjort i gjeldsordningsloven § 1-4 andre ledd bokstav b i 2014 om økt adgang for gjeldsordninger ved gjeld som for det vesentlige stammer fra straffbare forhold utfra rehabiliteringshensyn. Det fremkommer av forarbeidene at denne bestemmelsen for eksempel vil "kunne komme til anvendelse for en nylig løslatt person som ønsker å komme seg vekk fra sin kriminelle fortid og etablere seg på bolig- eller arbeidsmarkedet, men som hindres av en uordnet gjeldssituasjon" (særmerknaden til § 1-4 i Prop. 155 L (2012-2013)).

Økokrim har erfaringer fra straffesaker der domfelte har forsøkt å sikre utbytte ved innskudd på utenlandske bankkonti eller ved å etablere proforma eierskap til verdier som kan inndras. I slike tilfeller av bevisst planlegging av å unndra utbytte, mener Økokrim det vil være hensiktsmessig, om en kommer til at dagens foreldelsesfrist på 10 år skal beholdes, å ha en unntaksregel, slik at man ikke kan nyte godt av utbytte som er holdt skjult til inndragningskravet er foreldet. I slike tilfeller vil heller ikke resosialiseringshensynet gjøre seg gjeldende.

4.3 Fullbyrdelse av verdiinndragningskrav

Rådet har i punkt 13.3.2 vurdert om det er behov for å innføre hjemler for tvangsmidler etter rettskraftig dom. Under henvisning til de vurderinger som har blitt gjort om dette tidligere, se Ot.prp. nr. 8 (1998-99), mener rådet at pengekrav på verdiinndragning fortsatt skal håndteres etter tvangsfullbyrdslovens bestemmelser.

Økokrim er enig i at det er viktig å etablere systemer og kultur for informasjonsflyt mellom operativt politi og de ulike namsmyndighetene, og at dette i mange tilfeller kan bidra til mer effektiv

fullbyrding av idømte verdiinndragningskrav. Vi er også enig i at politiet generelt i et ressursperspektiv neppe ikke vil kunne prioritere etterforskning knyttet til fullbyrding av verdiinndragningskrav. På den annen side mener Økokrim at det likevel kan være behov for at politiet har hjemmel til slik etterforskning. Økokrim har erfaring fra gjengangermiljøer og ved utenlandsketterforskning hvor det dukker opp verdier som det er grunn til å tro tilhører personer med store krav mot seg, men som ikke har hatt kjente verdier å inndrive. For å effektivt sikre slike verdier og etterforske disse forholdene, mener Økokrim det vil styrke inndragningsinstituttet om politiet med vår erfaring og utenlandske samarbeidsnettverk har mulighet til å foreta slik etterforskning uten at det nødvendigvis skjer i sammenheng med etterforskning av en ny straffesak mot vedkommende. Det vil i slike tilfeller dermed ikke foreligge et nytt mistankegrunnlag, men etterforskning vil skje på bakgrunn av det allerede rettskraftig, idømte inndragningskravet.

5 Er det fortsatt behov for innføring av sivilrettslig eller administrativ inndragning av utbytte?

5.1 Den internasjonale utviklingen

Utbytteinndragning kan være kriminalitetsforebyggende ved at den økonomiske risikoen forbundet med profittmotivert kriminalitet øker og incentivene for å begå kriminaliteten dermed svekkes. Dette vil selvfølgelig bare være tilfellet om utbytte faktisk blir inndratt, noe som tradisjonelt kun har skjedd i forbindelse med at lovbrøyteren straffes. Utbytte av alvorlig økonomisk eller organisert kriminalitet blir i praksis i liten grad inndratt, da det ofte er vanskelig å spore opp, og gjerne ender opp hos andre enn primærlovbrøyteren. At kriminalitet i økende grad begås over landegrensene ved utstrakt bruk av elektronisk kommunikasjon, slik at ofre og lovbrøyttere kan befinne seg i ulike land, er også med å begrense risikoen for straff som ellers følger med kriminalitet.

Flere europeiske land har på denne bakgrunn innført regler om administrativ inndragning rettet direkte mot det aktuelle formuesgodet (in rem) som sannsynligvis er utbytte. Slike prosesser har gjerne utgangspunkt i det en kan kalle uforklarlig formue hvor de reelle eierforholdene ofte er uklare. Det vises i denne forbindelse til professor Jon Peter Ruis betenkning til Justisdepartementet fra 2015, *Sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder*.

Europarådet fikk i 2019, som følge av denne utviklingen, utredet spørsmålet om behovet for en tilleggsprotokoll til Hvitvaskingskonvensjonen av 2005 (Warsawkonvensjonen, CETS no.198) for å lette det internasjonale inndragningsamarbeidet i forbindelse med *non-conviction based confiscation* (NCBC). Norge har ennå ikke ratifisert Warsawkonvensjonen, men utredningen (PC-OC/DOCS2019/PC-OC(2019)04REV) gir etter Økokrims oppfatning en god beskrivelse av den pågående rettsutviklingen i Europa. Det er også verdt å merke seg konklusjonen:

4. Having regard to the relative novelty and challenge of NCBC for some States, it is suggested then that the instrument provides that:

- *Each Party shall consider adopting such legislative and other measures as may be necessary to provide for NCBC;*
- *Each Party shall, subject to its domestic legal system, use its best endeavours to recognise a non-conviction based confiscation order of another Party;*

- *When determining whether a request for MLA relating to non-conviction based confiscation (including in respect of an interim measure) should be executed, each Party shall consider the nature, not the title, of the other Party's proceedings.*
- *Each Party shall use its best endeavours to give the widest possible assistance to a request for MLA relating to non-conviction based confiscation.*

Disse anbefalingene må blant annet sees i sammenheng med Europarådets "Action plan on combating transnational organised crime" av 2. mars 2016, hvor det blant annet foreslås at "A pilot study could be set up to find out to what extent Council of Europe member States are willing to introduce in their legislation:

- *Some forms of non-conviction based confiscation to be applied at least to organised crime cases;*

- *The execution of MLA non-conviction-based confiscation order requests, provided that they are in conformity with the case law of the European Court of Human Rights, even if they do not exist in the domestic law of the requested State. "*

Endelig nevnes at påtalemyndigheten ved Økokrim har fått flere generelle henvendelser via Eurojust angående våre muligheter til å bistå med midlertidig sikring og inndragning av formuesgoder i forbindelse med slike inndragningsprosesser. Slikt samarbeid vil naturlig nok bli enklere og mer effektivt om beviskravene for inndragning av enkeltgjenstander hos oss er de samme som i stater i Europa som har innført sivilrettslig inndragning eller tilsvarende ordninger.

5.2 Andre forhold

Økokrims Enhet for finansiell etterretning analyserer årlig et stort antall meldinger om mistenkelige forhold fra rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven. Det er ikke uvanlige at en i denne forbindelse kommer over transaksjoner som sannsynligvis har sammenheng med hvitvasking, men disse blir ofte enten ikke etterforsket eller henlagt på bevisets stilling. Politidistriktene økoteam forklarer det lave antallet av slike saker med at helerisaker som omfatter bakmannsvirksomhet og hvitvaskingssaker generelt er svært ressurskrevende å etterforske. Økokrim mener derfor at det også i saker som ikke involverer samarbeid med andre stater være behov for å kunne begrense saker til å inndra sannsynlig utbytte fra straffbare handlinger uten at noen etterforskes og siktes på grunnlag av sin befatning med dette utbyttet.

5.3 Forslaget § 67A som alternativ til sivilrettslig inndragning

Det følger av utredningen punkt 5.6 at innføringen av ny § 67 A og de foreslåtte endringene i § 72 og § 74 at straffelovrådet mener "langt på vei vil kunne fylle de samme formålene som en ordning med sivilrettslig inndragning".

Økokrim er ikke enig i dette, særlig fordi beviskravet etter forslaget er "sterk sannsynlighetsovervekt" er for strengt. Det er for øvrig uklart for oss hva slags bevisterskel straffelovrådet her legger til grunn. Det kan i alle fall ikke være lavere enn klar sannsynlighetsovervekt, og utfra eksempelet som brukes som illustrasjon ser det ut til å ligge enda høyere. At det ved sivilrettslig inndragning opereres med *alminnelig sannsynlighetsovervekt* som beviskrav er en av de absolutt viktigste trekkene ved ordningen.

5.4 Konklusjon

Selv om en lovfesting av beviskravet straffeloven § 67 til klar sannsynlighetsovervekt vil kunne bidra til mer effektiv utbytteinndragning, vil ikke dette være et fullgodt alternativ til administrativ inndragning av sannsynlig utbytte. ØKOKRIM mener derfor at administrativ inndragning fortsatt bør vurderes innført. Som et eksempel på hvordan en bestemmelse om slik inndragning vil kunne se ut, vises det til Ruis *utkast til lov om sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder § 6*, samt Økokrims høringsuttalelse av 15. februar 2017.

En ordning med administrativ inndragning vil antagelig også kreve endringer i prosesslovgivningen. En nøyer seg her med å vise til Ruis utredning, men tilføyer at etterforskning av rene inndragningssaker etter Økokrims syn fortsatt bør ligge hos politiet og bygge på eksisterende fagmiljø.

6 Forslaget om en ny inndragningsenhet ved Økokrim.

Med utgangspunkt i Faggruppen for finansiell sporsikrings tidligere uttalelser og etableringen av en nasjonal kompetansesenterfunksjon for inndragning i Økokrim som del av Økokrims handlingsplan som fagforvalter på området økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, støtter vi straffelovrådets forslag i punkt 13.4.2 om at behovet for en slik enhet utredes.

På vegne av Økokrim statsadvokatembeter,

Inge Svae-Grotli
kst ass Økokrim-sjef

Joakim Ziesler Berge
statsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur

POLITIHØGSKOLEN

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:

Vår referanse:
20/03190-4

Dato:
18.02.2021

HØRINGSSVAR - NOU 2020: 10 STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING NR. 2 - INNDRAGNING AV UTBYTTE FRA GJENGKRIMINALITET

Politihøgskolen viser til Justis- og beredskapsdepartementet høringsbrev av 9. november 2020 om Straffelovrådets utredning NOU 2020: 10. Høringsfristen er 19. februar 2021.

I mandatet til utredningen heter det at Straffelovrådet skal være særlig oppmerksom på lovendringer som kan gjøre inndragningsreglene til et mer effektivt kriminalpolitisk virkemiddel for å bekjempe gjengkriminalitet.

I sin utredning skriver Straffelovrådet at deres forslag til endringer er basert på et ønske om å gjøre inndragningsreglene lettere tilgjengelige. Rådet omtaler de foreslåtte endringene som en «klargjøring av reglenes formål og innbyrdes struktur» og har som siktemål å bidra til mer effektiv inndragning fra gjengkriminalitet.

Politihøgskolen har følgende innspill til utredningen:

1. BESKRIVELSEN AV GJELDENE RETT

Etter Politihøgskolens mening er Rådets fremstilling av gjeldende rett på noen steder litt vanskelig å trenge inn i. Dette kan påvirke forståelsen av det nærmere innholdet av Rådets forslag.

1.1 Inndragning i heleri-/hvitvaskingssaker

Som Straffelovrådet tar som utgangspunkt (punkt 15.3.2.2, s. 115-116), gjelder det ikke noe krav om konkretisering av primærlovbruddet ved straff for heleri, og heller

ikke for å dømme til inndragning. Spørsmålet er hvor langt årsakskravet rekker. Vi er enig med Rådet i at det kan være uklart hvor langt gjeldende regler rekker.

For oss fremstår det ikke som helt klart hva Rådet mener når det uttaler (s. 116): «*For mange helerihandlinger, som for eksempel oppbevaring, vil årsakskravet vanskelig kunne være oppfylt.*» Der man kan legge til grunn at for eksempel et pengebeløp som den siktede har på seg, enten er utbytte fra heleri eller fra primærforbrytelsen, kan det idømmes inndragning i henhold til § 67. Se f.eks. HR-2018-471-U der den siktede ble domfelt for heleri etter straffeloven § 332; og inndragning idømt etter straffeloven § 67 første ledd som utbytte av straffbar handling.

Rådet fremholder videre på samme side:

«Et typisk eksempel er at det ved ransaking ved mistanke om omfattende narkotikakriminalitet avdekkes narkotika og store mengder kontanter, dyre klokke eller smykker og andre ting som vanskelig kan ha et lovlig opphav. Etter omstendighetene kan inndragning i enkelte slike tilfeller skje med hjemmel i dagens regler, jf. ovenfor. Rekkevidden av inndragningsadgangen har imidlertid voldt usikkerhet i praksis og kan lett bli uforholdsmessig ressurskrevende.»

Det kan diskuteres om ikke disse pengene og gjenstandene her ofte kan anses som utbytte enten fra tyveri, narkotikasalg eller heleri.

På s. 96 fremholder Rådet at gjenstanden for en heleri- eller hvitvaskingshandling så langt den er i behold hos heleren eller hvitvaskeren, kan inndras som gjenstand for en straffbar handling etter straffeloven § 69. Vi er i tvil om dette er en fullt ut dekkende beskrivelse av rettstilstanden. Samtidig er vi enige i at det finnes eksempler fra rettspraksis på at det ikke uten videre er bevismessig grunnlag for å inndra uforklarte kontantbeløp som finnes på samme sted som et narkotikaparti. Et eksempel er Høyesteretts dom av 17. desember 2020 (HR-2020-2442-A), som er avsagt etter at Rådet avga sin utredning. I en sak om oppbevaring av narkotika var det funnet ca. 44 000 kroner sammen med narkotikaen på den siktedes bopel. Påtalemyndigheten krevde utvidet inndragning etter straffeloven § 68 i alle tre instanser. Høyesterett kom til at oppbevaring av narkotika kunne gi grunnlag for utvidet inndragning, men at beløpet her var klart under grensen for å idømme utvidet inndragning. Hadde det vært bevismessig grunnlag for å reise tiltale for narkotikasalg eller utbytteheleri, kunne man etter vår oppfatning inndratt beløpet etter straffeloven § 67.

Det kan ha vesentlig praktisk betydning om man anvender straffeloven § 67 eller § 69 som hjemmel for inndragningskravet:

	§ 67	§ 69
Skal/kan-regel?	Inndragning skal skje	Inndragning kan skje
Beviskrav for størrelsen på utbyttet?	Alminnelig sannsynlighetsovervekt	Bevist utover enhver rimelig tvil

Tabell 1: Inndragning av utbytte og inndragning av gjenstand

Dette innebærer at § 69 ikke alene kan fungere effektivt opp mot heleri/hvitvasking, da adgangen til inndragning vil være for snever.

Basert på sin rettsforståelse har Rådet foreslått en ny § 67a som er tenkt å utvide adgangen til inndragning av utbytte.

Vi er noe tvilende til om det er en god løsning å innføre en ny § 67a som den foreslåtte i straffeloven. Etter Politihøgskolens oppfatning er dette forslaget ikke hensiktsmessig i den formen det har, og kan faktisk innebære en innsnevring av adgangen til å inndra.

Man bør heller vurdere å innta en klargjøring i § 67 slik at utbytte knyttet til heleri/hvitvasking eksplisitt omfattes av denne bestemmelsen og lovfeste et senket beviskrav (alminnelig sannsynlighetsovervekt) for at utbyttet er oppnådd. På denne måten ville det bli klart at utbytteinndragning skal skje også i saker om heleri/hvitvasking, med alminnelig sannsynlighetsovervekt som beviskrav for at utbyttet er mottatt, og for utbyttets omfang. Videre kan det presiseres at nettoutbyttet kan inndras uten krav om skyld, herunder også gjennom inndragningsforelegg.

Et slikt pedagogisk grep kunne bidra til at bestemmelsen blir benyttet i flere saker og på denne måten gjøre inndragningspraksisen klarere, mer forutberegnelig og sikre rettssikkerhetshensyn.

1.2 Vilkårene for heftelse

Vi er ikke enig i Rådets fremstilling av gjeldende rett under pkt. 5.2 Erstatning, skatt og andre gjenopprettende økonomiske reaksjoner, der Rådet skriver:

«Verken for beslag eller heftelse oppstilles noe krav om at det må foreligge sikringsgrunn tilsvarende hva som gjelder for arrest etter tvisteloven § 33-2 (1), men tvangsmidlet må være nødvendig og forholdsmessig, jf. straffeprosessloven § 170a.»

I straffeprosessloven § 217 fremgår det at det må foreligge en sikringsgrunn for å kunne ta heftelse, tilsvarende som gjelder for arrest etter tvisteloven: *«når det er grunn til å frykte for at fullbyrdingen ellers vil bli forspilt eller i vesentlig grad vanskeliggjort»*. Det kreves objektive holdepunkter, men ikke sannsynlighetsovervekt, jf. Rt. 2015 s. 234 U og Keiserud mfl. s. 884.¹

2. RÅDETS FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN

2.1 Rådets fokus på at inndragning ikke skal ha et pønalt preg

Straffelovrådet påpeker flere steder at inndragning ikke skal ha et pønalt preg, og foreslår som konsekvens av dette en oppdeling av reglene basert på om de er pønalt begrunnet eller ikke. Straffelovens kapittel 13 skal dermed kun omfatte regler med nullstilling som formål. Rådet vil blant annet fjerne den eksisterende regelen om inndragning av gjenstand til bruk i straffbar handling i § 69, som heller skal «reguleres på en annen måte».

¹ Keiserud, E., Sæther, K. E., Holmboe, M., Jahre, H.-P., Matningsdal, M. & Smørdal, J. G. (2020). *Straffeprosessloven: lovkommentar: bind I* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Man kunne her heller tenke seg en klargjøring av de eksisterende inndragningshjemplene under en ny kapittel 13-overskrift «Inndragning og konfiskasjon».

Den foreslåtte regelen i ny § 69 synes for øvrig å virke unødig komplisert. Videre kommer Rådet ikke med forslag til annen alternativ stedplassering eller nærmere forslag til regelverk om pønalt inndragning i disse typetilfellene. Vi kan vanskelig se hvordan det er mulig å gjennomføre denne endringen i § 69 slik de fremkommer i utredningen uten å få på plass pønalt inndragning samtidig.

Slik vi ser det, bør derfor ikke forslagene i utredningen føre til noen proposisjon uten at departementet også utarbeider et forslag til regler om konfiskasjon som kan sendes på høring sammen med departementets eget forslag til eventuelle endringer i straffeloven kapittel 13. Disse reglene bør ses i sammenheng i samme høring.

Rådet sier også selv at konsekvensene av forslaget om en eventuell oppheving av § 69 ikke har blitt utredet. Etter vår mening bør § 69 altså heller ikke *endres* uten en forutgående konsekvensanalyse.

3. TILTAK UT OVER ENDRINGER I STRAFFELOVEN

Etter Politihøgskolens syn er det utfordringer knyttet til implementeringen og praktiseringen av inndragningsreglene som kan avhjelpes gjennom andre tiltak enn endringer i straffeloven. Dette er også i tråd med internasjonale utredninger og internasjonal forskning² som viser at implementering av eksisterende regler er en generell utfordring på feltet:

Forskningsrapporten Atkinson, C., Mackenzie, S. Hamilton-Smith, N. (2017). "A systematic review of the effectiveness of asset-focused interventions against organised crime"³ er en litteraturstudie som oppsummerer en mengde forskning (her 104 studier) av høy kvalitet på området. Denne rapporten fremhever følgende "implementation challenges" for inndragningsarbeidet:

"Working with AFI (Asset Focussed Interventions) has been viewed as a specialist function in policing and the mainstreaming and routinisation of financial investigation remains a challenge. Some types of AFI have been criticized as lacking a coherent overall strategy with clear agreed success measures, which is a problem that has been reflected in the difficulty in finding data to support our analysis in other areas of this review. There is a lack of good performance data, outdated systems, poor attempts at joined-up working between partner agencies, ineffective sanctions for non-payment, and quite considerable projections of unrecoverable debt. Implementation therefore appears to be a significant issue for AFIs.»

For at politiet i praksis skal lykkes med inndragning må følgende være på plass:

- Inndragning må være et omforent mål med forankring i hele verdikjeden
- Inndragning må bli et fokus hos generalistene
- Politiet må ha et tett samarbeid med innkreivingsmyndighetene og manglende betaling må følges opp på en adekvat måte

Det er derfor viktig også å se på Rådets vurderinger av tiltak utenfor straffeloven.

² [Rapport](#) fra College of Policing

³ https://whatworks.college.police.uk/Research/Systematic_Review_Series/Pages/Organised-crime.aspx

3.1 Statistikk – idømte inndragningskrav

Statistikk for inndragningstallene fra 2009 og frem til 2018 er inntatt nedenfor:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Utbytte	1 118	1 420	1 934	1 302	1 155	2 044	1 374	1 198	1 484	1 108	-25 %	-46 %
Utvidet	102	162	142	367	40	92	300	98	88	76	-14 %	-17 %
Gjenstand	5 079	6 021	6 047	6 125	6 714	6 653	6 785	6 417	6 518	6 984	7 %	5 %
Sum antall inndragninger	6 299	7 603	8 123	7 794	7 909	8 789	8 459	7 713	8 090	8 168	1 %	-7 %
Beløp i mill. kr	105,1	187,2	134,3	121,6	97,4	211,9	323,7	163,2	198,2	108,6	-45 %	-49 %

Kilde: JUS624 - alle tall kjørt i PAL STRASAK 31.01.19

Tabell 2: Inndragningsstatistikk

Som tabellen viser, har inndragningsresultatene holdt seg relativt stabilt lave de siste 10 årene, på tross av flere utredninger og prosjekter for å øke dem. Det er særlig tallene på inndragning av utbytte som er svake.

Selv disse lave beløpene reflekterer heller ikke de beløp som faktisk er blitt *innbetalt*, men kun rettskraftige krav. Dersom verdier ikke er sikret av politiet i initialfasen eller gjennom den løpende etterforskningen, risikerer man at kravet ikke betales overhodet og til slutt må avskrives som foreldet av Statens Innkrevingsssentral (SI).

3.2 Foreldelse av inndragningskrav

Politihøgskolen har innhentet tall fra SI for avskrivninger av inndragningskrav pga. foreldelse i antall saker og i beløp for perioden 2014-2020:

År	Antall saker avskrevet pga foreldelse	Ytterligere antall som skulle vært avskrevet	Beløp avskrevet	Ytterligere beløp som skulle vært avskrevet	Summering
2014	81		19 112 758		19 112 758
2015	27		6 094 553		6 094 553
2016	77	56	8 232 277	4 641 407	12 873 684
2017	144	43	17 657 367	11 473 295	29 130 662
2018	191	47	127 999 888	10 827 500	138 827 388
2019	19	112	23 900 807	37 212 210	61 113 017
2020	396	55	119 195 627	19 511 895	138 707 522

Totalt beløp foreldede krav 2014-2020

405 859 584

Tabell 3: Tall fra SI – foreldede inndragningskrav

Som statistikken viser, har inndragningskrav for over 405 millioner kroner blitt foreldet i perioden 2014 til 2020. Dette innebærer at domfelte uhindret kan disponere svært store summer som fruktene av sin kriminalitet, og at store summer går tapt for det offentlige. Etter Politihøgskolens mening representerer regelverket for innkreving av inndragningskravene en svakhet i inndragningsregimet fordi disse kravene har en uforholdsmessig kort og absolutt foreldelsesfrist. Statens Innkrevingsssentral opplyser at de opplever dette som en stor og praktisk utfordring.

Dagens regler for foreldelse av inndragning av utbytte

Krav på inndragning av utbytte foreldes i dag etter 10 år, herunder krav iht. §§ 67, 68 og særlovgivningen. Fristen starter å løpe når dommen formelt er rettskraftig. Det er ikke mulig å forlenge foreldelsesfristen utover dette, i motsetning til for andre typer pengekrav som jo er underlagt foreldelseslovens regler.

I praksis innebærer dette at der gjerningspersonene får fengselsstraff av noe lengde, typisk som følge av grov kriminalitet vil inndragningskravet kunne være foreldet allerede når de domfelte kommer ut av fengsel, evt. foreldes kort tid etter at soning er gjennomført. Dette må ansees uheldig.

Det er naturlig å sammenligne disse reglene med foreldelsesreglene for erstatningskrav:

Erstatningskrav

Iht. foreldelsesloven (1979) § 9 nr. 1 er det en alminnelig foreldelsesfrist for erstatningskrav på 3 år. Denne fristen kan imidlertid avbrytes f.eks. ved forliksklage eller utleggsforretning, og iht. lovens § 9 nr. 2 er den absolutte foreldelsesfristen for erstatningskrav på 20 år. Erstatningskravet blir heller ikke foreldet hvis det tas med i en straffesak der skyldneren blir funnet skyldig (foreldelsesloven § 11).

Etter dom for kravet løper en ny frist på 10 år, som kan forlenges ved nytt rettslig skritt (foreldelsesloven § 21 nr. 2) Det er altså ingen ytre tidsbegrensning for hvor lenge et erstatningskrav kan holdes «i live» så sant man med jevne mellomrom tar de nødvendige rettslige skritt.

Det er dermed en markant, men lite hensiktsmessig ulikhet mellom foreldelsen av utbytteinndragning og erstatningskrav, noe som harmonerer dårlig med regelen i straffeloven § 75 om at inndragning kan benyttes til å dekke fornærmedes erstatningskrav.

I forarbeidene til straffeloven 2005 (NOU 1992: 23 side 260) fremgår det at man mente det var hensiktsmessig med 10-årsfristen for inndragning av vinning f.eks. der det i en narkotikasak eller sak om økonomisk kriminalitet var avsagt inndragningsdom. Det ble vist til at politiet mange år senere kunne komme på sporet av en skjult formue, og at det da ville være uheldig om knappe foreldelsesfrister skulle føre til at kravet ikke kunne innkreves. Foreldelseslovens regler om erstatningskrav synes ikke å ha blitt behandlet her overhodet.

I Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) fremgår det at ingen av høringsinstansene hadde synspunkter på foreldelsesfristen av idømte inndragningskrav, og reglene fra 1972 ble dermed stående, med kun mindre presiseringer. Til dette kan man bemerke at fokuset på utbytteinndragning på 1990 og 2000-tallet nok ikke var spesielt stort, og at de praktiske utfordringene rundt foreldelsen av kravene i liten grad hadde manifestert seg, slik at det var liten foranledning til å inngi uttalelse om dette. Vi kan heller ikke se at SI var høringsinstans i saken.

Denne type dårlig harmoni i lovverket bør etter Politihøgskolens mening unngås, og departementet har nå mulighet til å foreslå endringer på feltet.

Rådets syn på foreldelsesreglene

Straffelovrådet har ikke foreslått noen endringer i foreldelsesreglene på feltet, og skriver at departementet «kan vurdere behovet for å utrede spørsmålet om forlenget foreldelsesfrist ytterligere». Etter Politihøgskolens oppfatning er det gode grunner til nå å se på foreldelsesreglene på ny:

Rådet anfører i pkt. 13.3.3. at det ikke foreligger noen holdepunkter for at kriminelle gjemmer bort utbytte fra straffbare handlingen forut for soning. Det er uklart hvilken empiri Rådet her lener seg på. Allerede et av premissene for mandatet er at (gjeng)kriminelle skjuler verdier hos stråpersoner. Denne problematikken ble også påpekt av NAST i deres innspill til Rådet i 2020.

Rådet anfører videre at det er tvilsomt om man vil kunne oppnå innkrevingsresultater mer enn 10 år etter domfellelse, fordi dette vil kreve ny etterforskning. Politihøgskolen er ikke enig i dette. Gjennom sitt løpende arbeid vil politiet kunne observere tidligere domfelte som plutselig har penger mellom hendene, eller motta tips fra informanter f.eks. om verdier i utlandet. Dersom inndragningskravet ikke er foreldet, kan politiet med hjemmel i politiregisterloven § 30 gi denne informasjonen til Statens Innkrevingsentral som da selv kan følge opp verdiene med grunnlag i inndragningsdommen gjennom sine sivile hjemler. Som et effektiviserende tiltak her bør politiet få hjemmel til å bruke tvangsmidler for å bidra til å fullbyrde et idømt inndragningskrav, herunder ransaking, beslag og heftelse.

Rådet skriver at politiet i denne situasjonen heller bør åpne en ny sak og kreve inndragning etter straffeloven § 68. En slik løsning fremstår etter vår mening som svært ressurskrevende og unødvendig når problemet kunne vært løst ved å utvide foreldelsesfristen.

Også hensynet til domfeltes reetablering fremheves av Rådet som et argument mot å forlenge foreldelsesfristen. Vi har vanskelig for å følge Rådet her. Den dømmende rett har forutsetningsvis vurdert lemping av kravet før inndragning ble bestemt i dommen. Om den domfelte etter løslatelse kan nyte godt av foreldelsesreglene og beholde utbytte av straffbare handlinger, vil det motvirke inndragningsinstituttets formål. Den domfelte har jo da i mange år vært forpliktet til å etterleve dommen. Det er lite rimelig at den domfelte som gjør opp for seg, frivillig eller ufrivillig, skal stilles dårligere enn den domfelte som klarer å gjemme unna det som skal inndras. Rehabilitering av straffedømte er en viktig samfunnsoppgave, men den må ikke gjøres avhengig av at den domfelte klarer å gjemme utbytte i mange år.

Der det er inndratt utbytte som ikke er i behold, kan det tenkes tilfeller der det vil virke urimelig å gjøre et inndragningskrav gjeldende «til evig tid», i hvert fall dersom den domfelte ikke har andre midler. Men det kan løses ved avdragsordninger mv. Det sentrale må være at inndragningskravet skal være i behold om man oppdager at den domfelte har klart å beholde utbyttet av den straffbare handlingen, eller på annen måte har kommet til vesentlige verdier. Uansett vil bortfall av kravet gjøre at den domfelte har hatt utbytte av kriminalitet – enten han eller hun hadde et høyt forbruk før dommen eller etter foreldelsen kan nyte fruktene av sin kriminelle fortid.

Anbefaling – foreldelse

Hensynene bak utbytteinndragning burde faktisk alene tilsi at dette kravet ikke foreldes overhodet: I en rettspolitisk vurdering kan man anføre at utbytteinndragning innebærer å miste en verdi man rettsstridig har tilegnet seg og aldri har hatt krav på i utgangspunktet, og således ikke fortjener det vern foreldelsesreglene gir. Videre at

det er en ikke-begrunnet forskjell mellom foreldelsen av erstatningskrav i straffesak og inndragningskrav i straffesak som bør fjernes.

Politi­høgskolen anbefaler på denne bakgrunn at reglene om foreldelse av utbytte­inndragningskrav etter §§ 67, 68 og særlovgivningen gjennomgås med sikte på å kunne beholde kravet i lengre tid, og også kunne forlenge kravets levetid med jevne mellomrom.

3.3 Endring av reglene om heftelse

Politi­høgskolen støtter i likhet med Straffelovrådet (i pkt. 13.3.4) forslaget fra Straffeprosessutvalget om å gi påtalemyndigheten primærkompetanse til å beslutte heftelse, samt at muntlige forhandlinger i sak om heftelse kun skal skje der noen aktivt begjærer dette.

3.4 Saksforberedelse i inndragningssaker

Politi­høgskolen støtter i likhet med Straffelovrådet forslaget fra Straffeprosessutvalget om at inndragningskrav skal angis i tiltalen. Dette vil etter vår mening heve kvaliteten på inndragningsprosessen både for politi, påtale og domstolsbehandlingen.

3.5 Rådets vurdering av behovet for regler om sivilrettslig inndragning i Norge

Straffelovrådet uttaler i pkt. 13.3.6 at de utvidelser Rådet foreslår i gjeldende regelverk, vil være tilstrekkelig til å ivareta behovet for økt inndragning og at disse foreslåtte endringene langt på vei vil fylle de samme formålene som sivilrettslig inndragning (pkt. 5.6).

Politi­høgskolen er ikke enig i dette, bl.a. basert på våre argumenter inntatt ovenfor om fremstillingen av gjeldende rett og forslaget om ny § 67 a, som i kan innebære en snevrere adgang til å inndra.

Vi påpeker videre at både FN og FATF⁴ anbefaler at land vurderer etablering av regler om sivilrettslig inndragning:

«Countries should consider adopting measures that allow such proceeds or instrumentalities to be confiscated without requiring a criminal conviction (non-conviction based confiscation), or which require an offender to demonstrate the lawful origin of the property alleged to be liable to confiscation, to the extent that such a requirement is consistent with the principles of their domestic law.»

En lang rekke land har allerede implementert slike regler i sitt lovverk herunder Storbritannia, Irland, Bulgaria, Liechtenstein, Slovenia, Sveits og USA.

Her ligger det et lovforslag i Justis- og beredskapsdepartementet basert på professor Ruis utredning fra 2015. I den forberedende høringen om dette forslaget var majoriteten av høringsinstansene positive.

Politi­høgskolen ser at dette tiltaket kan være et godt og nyttig supplement til politiets inndragningsregler, og støtter forslaget om innføring av sivilrettslig inndragning. Dette vil i langt større grad enn den foreslåtte § 67 a øke inndragningstallene.

⁴ [Rapport](#) fra Financial Action Task Force, 2012

3.6 Institusjonelle endringer

I pkt. 13.4 ser Rådet på målstyring som en medvirkende årsak til at inndragningstallene er lave, og konkluderer med at «departementet kan i samråd med riksadvokaten og Politidirektoratet vurdere hvordan etatsstyringen bedre kan brukes til å sette gode mål for inndragning.»

Politihøgskolen vil advare mot å innføre en ren antalls- eller beløpsmåling på inndragningssområdet.

Settes det måltall på antall inndragningssaker eller forventet oppnådd inndragningsbeløp pr. distrikt vil dette ikke i nødvendig grad styrke det samlede inndragningsarbeidet. Man risikerer her at man enten får et høyt antall bagatellmessige inndragningsdommer, også uten korresponderende innbetalinger, eventuelt at der et distrikt har hatt én omfattende inndragningsdom kan de «slippe» å inndra i resten av sakene dette året.

Alternativet til denne type måling kan være en incentivordning, som anbefales av både Financial Action Task Force, FN⁵ og Verdensbanken. Etter deres oppfatning bør samtlige land vurdere å etablere et inndragningsfond med midler som øremerkes til passende formål, f.eks. kriminalitetsbekjempelse:

«Countries are also required to consider establishing an asset forfeiture fund into which all or a portion of confiscated property will be deposited for law enforcement, health, education, or other appropriate purposes⁶.»

UK etablerte i 2006 et slikt inndragningsfond⁷ (Asset Recovery Incentivisation Scheme), der penger fra fondet bl.a. går tilbake til politietaten for å reinvesteres i straffesaksarbeidet og f.eks. finansielle opplæringstiltak og spesialiststillinger i politi/kontrolletater:

«The objective of the Scheme is to provide operational partners with incentives to pursue asset recovery as a contribution to the overall aims of cutting crime and delivering justice. It divides net receipts from asset recovery between the Home Office and operational partners. In 2013/14, net receipts totalled £158,983,064.78, of which the Home Office retained £80 million, and the remainder (£78,983,064.78) was returned to operational partners

Dette har hatt betydelig effekt på inndragningstallene i landet.

I 2015/16 ble det besluttet å øke andelen fra dette fondet til tiltak knyttet til nasjonal kapasitet på finansiell etterforskning:

«to fund those national criminal finances capabilities deemed key to success in attacking criminal assets. Such improvements would benefit all partners. Investing in national capabilities should result in improved performance, as can be seen from the success of the focus on priority cases over the last year (£40 million has been recovered compared with approximately £9 million on the same orders in each of the previous two years). Supporting national capabilities in this way should create a virtuous circle (...)»

I Norge kunne et slikt fond stå under Finansdepartementets kontroll og midler kunne deles ut for eksempel gjennom det eksisterende Samordningsorganet. Et slikt tiltak

⁵ https://www.un.org/ruleoflaw/files/Model_Provisions_2009_Final.pdf

⁶ [FATF Report](#) Best Practice on Confiscation, 2012

⁷ [UK, Home Office Report](#) Asset Recovery Incentivisation Scheme, 2015

må besluttet av politiske myndigheter, og Politihøgskolen foreslår dette som et tiltak som vil kunne øke inndragningstallene markant.

3.7 Etablering av en egen inndragningsenhet ved Økokrim

Straffelovrådet anbefaler i pkt. 13.4.2 at departementet «bør vurdere behovet for en slik enhet ved Økokrim». Politihøgskolen er positiv til denne anbefalingen og stiller seg bak dette.

3.8 Samordning mellom politiets operative enheter og namsmyndighetene.

I pkt. 13.4.3 skisserer Straffelovrådet muligheten for å etablere en IT-løsning der politiets operative enheter får tilgang til informasjon fra Statens Innkrevingsssentral (SI) og lokale namsmenn om utestående krav.

Politihøgskolen påpeker kort at SI allerede har en slik informasjonsportal for krav knyttet til straffesaker der politiet kan gjøre oppslag i sanntid. Denne omfatter imidlertid ikke krav som ikke er knyttet til straffesak, og Politihøgskolen ser klart at en fullstendig IT-løsning her hadde vært et nyttig verktøy for politiet, men antar at det vil nødvendiggjøre endringer i innkrevingsmyndighetenes regler om taushetsplikt.

3.9 Samarbeid med EU

I pkt. 13.5.1 skriver Rådet at «Regjeringen bør vurdere om det er hensiktsmessig å inngå samarbeid med EU om tilslutning til gjeldende avtaler (...)» på området. Dette er etter Politihøgskolens oppfatning hensiktsmessig.

4. HVA BØR NYE REGLER GÅ UT PÅ?

Etter Politihøgskolen oppfatning bør reglene på området justeres for å sikre at Norges regelsett på området oppfyller internasjonale anbefalinger. På denne måten kan større verdier tas ut av den kriminelle økonomien og være med på å forebygge kriminalitet.

Uklarheten om dagens rettstilstand som også er synliggjort gjennom Straffelovrådets utredning bør ryddes opp i. Dette vil ha en pedagogisk effekt ved at reglene blir lettere tilgjengelige og dermed at terskelen for å bruke dem blir senket. For øvrig bør ikke rådets lovforslag vedtas i den form de foreligger i utredningen.

Politihøgskolen har følgende forslag på området:

- En presisering av straffeprosessloven § 226 om at etterforskningen skal ha som mål å avklare spørsmålet om inndragning. Dette er jo omfattet av bestemmelsen pr. i dag, men av pedagogiske hensyn vil en slik presisering være nyttig for hele verdikjeden.
- En klargjøring av eksisterende § 67 slik at utbytte i forbindelse med heleri/hvitvasking klart faller inn under paragrafen. Et slikt pedagogisk grep kunne bidra til at bestemmelsen benyttes korrekt i flere saker. Dette ville gjøre det helt nødvendig å vedta den foreslåtte § 67 a.
- En klargjøring av § 67 som viser at nettoutbytte kan inndras uten påvisning av skyld, herunder ved inndragningsforelegg og med klar sannsynlighetsovervekt for at verdiene stammer fra straffbare handlinger.

- Det bør innføres adgang til bruk av tvangsmidler med det formål å skaffe tilveie nødvendige opplysninger for å fullbyrde et idømt inndragningskrav, se straffeprosessloven § 226 bokstav d, eksempelvis ransaking, beslag og heftelse. Per i dag har politiet begrensede muligheter til dette ettersom forholdet mistanken gjelder er rettskraftig avgjort, se Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.5, særmerknaden til straffeprosessloven § 203.
- Sivilrettslig inndragning i tråd med Jon Petter Ruis forslag innføres for å sikre at netto-inndragning også kan skje hos bakmenn, der retten finner at det er sannsynlig at verdien stammer fra en straffbar handling, herunder som verdiinndragningskrav.
- Det bør innføres en regel som setter straff for å stå som stråmann for proformaeierskap både av verdier og roller i næringslivet. Dagens regler om falsk forklaring til offentlig myndighet er ikke praktiske fordi foreldelsesfristen starter å løpe når forklaringen er avgitt og forholdet vil dermed bli foreldet svært raskt. Her kunne verdien inndras hos den som har disponert den, altså hos den reelle eieren, i tråd med § 71.
- Dersom sivilrettslig inndragning ikke innføres, bør departementet vurdere å innta en regel om solidaransvar for verdiinndragning i § 71, jf. § 67, med henblikk på å ramme typetilfeller hvor en hvitvasker har ferdigstilt sin bistand, men ikke lenger har utbytte hos seg. Dette bør også omfatte tilfeller der to har samvirket om en straffbar handling og det er uklart hvem av dem som sitter igjen med utbyttet. En slik hjemmel vil muliggjøre netto-verdiinndragning hos begge. Regelen bør også ha en sikkerhetsventil dersom resultatet ville bli klart urimelig. Dersom sivilrettslig inndragning innføres, ville denne regelen være overflødig.

Med hilsen

Tor Tanke Holm
Ass. rektor

Elisabeth Hammer Sæten
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:
Morten Holmboe, Professor
Inger Astrid Elizabeth Coll, Høgskolelektor

POLITIET

Politidirektoratet
postmottak

OSLO POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
20/1408855

Vår referanse:

Sted, Dato
Oslo, den 8. februar 2021

HØRINGSSVAR: NOU 2020:10 STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING NR. 2 – INNDRAGNING AV UTBYTTE FRA GJENGKRIMINALITET

Innledning

Det vises til Politidirektoratets anmodning om høringsinnspill i brev av 1. desember 2020 Høringen gjelder NOU 2020:10 "Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet".

Oslo politidistrikt beklager oversittelse av høringsfristen som var satt til 22. januar 2021. Distriktet varslet imidlertid fristoverskridelsen og fikk etter avtale anledning til å ettersende vårt høringssvar.

Oslo politidistrikt tolker mandatet og forslaget som et utslag av et politisk initiativ om å styrke politiets muligheter til å inndra verdier fra personer som de har i sin besittelse som følge av gjengkriminalitet. Oslo politidistrikt støtter forslaget om endring av beviskravet og innføring av en ny straffelov § 67 a.

Oslo politidistrikt mener imidlertid at straffelovrådets beskrivelse av gjeldende rett knyttet til inndragning ved heleri og hvitvasking med hjemmel i straffeloven § 67 ikke er riktig og at dette preger lovforslaget. Oslo politidistrikt mener straffelovrådet endrer gjeldende rett ved sitt forslag, et forslag som Oslo politidistrikt mener får (utilsiktede) negative konsekvenser for politiet og påtalemyndighetens muligheter til å inndra verdier i heleri og hvitvaskingssaker. Det er videre vanskelig å se den logiske sammenhengen i regelverket slik straffelovrådet konkluderer. Ut fra forslaget vil politiet kunne inndra utbytte i helerisaker dersom det foreligger *sterk sannsynlighet* for at utbytte stammer fra et ett straffbart forhold som ikke kan identifiseres, men ikke dersom det er bevist utover enhver rimelig tvil.

Oslo politidistrikt har på denne bakgrunn følgende bemerkninger til departementets forslag:

OSLO POLITIDISTRIKT

Situasjonsbeskrivelse – politiets behov for å anvende straffelovens bestemmelser om heleri, hvitvasking og inndragning etter straffeloven § 67:

Straffelovrådet konkluderer på s. 26 siste avsnitt og s. 27 første avsnitt med følgende: *"For at inndragning skal kunne skje, må det for det første foreligge en straffbar handling. Det innebærer at alle vilkårene for straffansvar må være oppfylt, og at den straffbare handlingen som har gitt utbyttet må konkretiseres".*

Videre fremgår det av på s. 37: *"Det innebærer at det ikke er slik årsakssammenheng mellom heleri- eller hvitvaskingshandlingen og utbyttet som kreves for å kunne inndra utbyttet av primærlovbruddet etter § 67 med grunnlag i heleri- eller hvitvaskingstiltalen."*

Dette mener Oslo politidistrikt at ikke er i samsvar med gjeldende rett. Grunnlaget for politiets påstand omtales nærmere under.

Inndragning etter straffeloven § 67 i heleri og hvitvaskingssaker er ett viktig virkemiddel for politiet for å nullstille den kriminelle. Straffelovrådets forslag vil begrense det nåværende rettslige grunnlaget for inndragning. Oslo politidistrikt har fått medhold i inndragning av millioner i heleri- og hvitvaskingssaker etter nevnte bestemmelse. Herunder i saker der midlene helt eller delvis ikke er i behold og hvor det er uklart hva som er tilfalt den enkelte direkte. Spesielt i større saker som gjelder arbeidsmarkeds kriminalitet er denne bestemmelsen særlig viktig.

Oslo politidistrikt har merket seg at straffelovrådets mandat er begrenset til tradisjonell gjengkriminalitet. Oslo politidistrikt hadde sett det som ønskelig at straffelovrådet hadde fått tildelt et videre mandat som dekket inndragning knyttet til organisert arbeidsmarkeds kriminalitet. Arbeidsmarkeds kriminalitet forstått i vid forstand, spesielt innen transport-, flytte- og håndtverksbransjen, blir stadig mer metodisk og systematisk uten at rollene eller nettverkene er helt i samsvar med "gjengkriminalitet" slik det er beskrevet i NOU 2020:10. Oslo politidistrikt har forståelse for at straffelovrådets vurderinger og forslag ikke helt treffer utfordringer som gjelder arbeidsmarkeds kriminalitet spesielt. Imidlertid får lovforslagene betydning for adgangen til å rette inndragningskrav innen denne typen kriminalitet.

Oslo politidistrikt har en rekke saker som betegnes arbeidsmarkeds kriminalitet som omhandler svart og ulovlig arbeid som skjules bak selskapsstrukturer. Metoden er i korte trekk at selskap A engasjerer selskap B som underleverandør til å utføre ett håndtverksoppdrag. Selskap B engasjerer deretter *tilsynelatende* selskap C som underleverandør til å utføre dette oppdraget helt eller delvis. Selskap C er gjerne stiftet i navnet til en falsk identitet eller i navnet til en person som nylig har kommet til landet eller en person som delvis har tilgang på arbeidere, men som driver ulovlig. Noen lager en faktura i navnet til selskap C som gjenfinnes i regnskapene til selskap B. I regnskapene til selskap B ser det ut som om selskap C har utført jobb for selskap B. Selskap B

overfører penger i samsvar med den fiktive fakturaen til selskap C sin konto/konti. Jobben blir utført, men ikke slik fakturaen i navnet til selskap C gir uttrykk for. Jobben utføres i regi av selskap B eller i regi av helt andre selskap eller personer. Mangler ved regnskapsføringen gjør det ikke mulig å avdekke hvem som konkret har utført hva, hvor eller når. Oppdraget utføres svart (uten at skatt- og avgift blir betalt) eller helt ulovlig (uten arbeidstillatelse). Arbeiderne blir underbetalt (ikke betalt tariff), de har ingen rettigheter, det er klare tegn på sosial dumping, men arbeiderne gjenfinnes ikke. Innehaver av selskap C, og/eller andre personer, tar ut pengene i kontanter som medfører at pengene ikke kan spores. Det etableres også gjerne selskapsstrukturer i flere ledd som i realiteten er helt tomme selskaper eller som delvis driver virksomhet. Dette krever omfattende organisering og det er tette relasjoner og høy lojalitet innen denne typen kriminalitet. Eksempler fra rettspraksis er blant annet:

- LB-2015-15634 (anke til Høyesterett nektet fremmet)
- LB-2019-136530 (anke til Høyesterett ikke avgjort)
- LB-2017-94310
- HR-2017-822-A og HR-2017-823-A

Oslo politidistrikt har store utfordringer knyttet til avdekking av slike saker uten å bruke år og uforholdsmessige ressurser, herunder på å avklare hva som utgjør utbytte for A ("oppdragsgiver"), B ("underleverandør") og C ("underunderleverandør"). Etter flere år har det gjennom rettspraksis blitt avklart at slike saker kan subsumeres som heleri og hvitvasking, og at utbytte skal inndras etter straffeloven § 67. Dog er det forskjeller i hvilket hjemmelsgrunnlag retten har henvist til ved den konkrete beregningen av det konkrete utbytte som direkte er tilfalt domfelte.

Bruken av straffeloven § 67 er viktig for påtalemyndigheten fordi den fastsetter at utbytte "skal" inndras, men ikke minst fordi straffeloven § 67 andre ledd siste punktum bestemmer at "*[k]an størrelsen av utbyttet ikke godtgjøres, fastsettes beløpet skjønnsmessig*", som innebærer en bevislettelsesregel for utbyttes omfang. Straffeloven § 69 har ikke en slik bevislettelsesregel, jf. Matningsdal, Juridika, note 11 til bestemmelsen.

Oslo politidistrikt ser det som bekymringsfullt at straffelovrådet mener at det er straffeloven § 69 som skal anføres som hjemmel for inndragning hvor primærforbrytelsen ikke kan identifiseres. Det vises videre til at det er høyst usikkert om straffeloven § 69 gir hjemmel der midlene ikke er i behold, jf HR-2017-822-A avsnitt 34: "*Det finnes ikke høyesterettspraksis som tillater gjenstandsinnndragning av utbytte fra hvitvasking som ikke er i behold hos den kravet rettes mot. Det er heller ingen praksis fra Høyesterett som gir veiledning i spørsmålet om inndragning her bør foretas. Forarbeidsuttalelser eller andre rettskilder som kaster særlig lys over spørsmålet synes heller ikke å foreligge*". Normalt er lite eller ingen av midlene i behold i disse sakene. Allmennpreventivt har det også betydning at ved inndragning av utbytte etter §§ 67 (og § 68) er foreldelsesfristen 10 år, mens det ved annen inndragning er fristen 5 år.

Oslo politidistrikts forståelse av gjeldende rett knyttet til anvendelse av straffeloven § 67 i heleri- og hvitvaskingssaker:

Som nevnt over, er straffelovrådets konklusjon på s. 37 at: *"Det er primærlovbruddet, og ikke heleri- eller hvitvaskingshandlingen, som har skapt utbyttet. Det innebærer at det ikke er slik årsakssammenheng mellom heleri- eller hvitvaskingshandlingen og utbyttet som kreves for å kunne inndra utbyttet av primærlovbruddet etter § 67 med grunnlag i heleri- eller hvitvaskingstiltalen".*

I motsetning til straffelovrådet mener Oslo politidistrikt at primærlovbruddet ikke må konkretiseres, og det er ikke grunnlag for å anføre at heleri- og hvitvaskingshandlinger ikke generer ett selvstendig utbytte. Oslo politidistrikt viser til følgende rettspraksis:

I Rt-2015-438 som gjaldt inndragning ved heleri uttalte Høyesterett at det *ikke* er vilkår for inndragning i slike tilfeller at det konkretiseres hvilken underliggende straffbar handling heleriutbyttet stammer fra. Dette gjelder uansett om inndragningen skjer med hjemmel i straffeloven § 34 eller § 35. Høyesterett uttaler i avsnitt 33 og 34:

- 33) *Rettskjeldene eg har vist til, gjeld i all hovudsak straffelova § 34, og ikkje – eventuelt også – straffelova § 35. I visse spørsmål vil bruken av den eine eller den andre av paragrafane kunne føre til ulikt resultat. Men kravet om «straffbar handling» gjeld begge paragrafane, og eg kan ikkje sjå noko grunnlag verken i lovførearbeida eller i reelle omsyn for at dette vilkåret skal ha ulikt innhald etter dei to paragrafane.*
- (34) *A var funnen skuldig i heleri etter straffelova § 317 første ledd første straffalternativ. Lagmannsretten forsto reglane om inndraging rett når retten kom til at ei slik helerihandling i seg sjølv innebar tilstrekkeleg konkretisering av ei «straffbar handling», jf. straffelova § 35 første ledd andre straffalternativ*

Rt-2015-438 er fulgt opp av Høyesterett og i underrettspraksis og må anses å ha stor prejudikatsverdi.

Av Høyesteretts beslutning HR-2018-471-U (avsnitt 14 – 16) fremgår det: *"Domfellelsen for heleri gjelder 18 250 kroner i kontanter som A hadde på seg da han ble pågrepet av politiet. Lagmannsretten har inndratt beløpet i medhold av straffeloven 2005 § 67 første ledd som fastsetter at «[u]tbytte av en straffbar handling skal inndras». Om lovforståelsen uttaler lagmannsretten: «Straffeloven § 67 første ledd fastslår at utbytte av en straffbar handling skal inndras. Det er heller ikke i dette tilfellet krav om at den bakenforliggende forbrytelsen som pengene stammer fra, skal identifiseres, jf. Høyesteretts dom inntatt i Rt-2015-438. Dommen gjaldt overtredelse av straffeloven (1902) § 317 første ledd, men rettsstillingen er ikke endret ved ikrafttreddelsen av ny straffelov. Det er i dette tilfellet selve heleriet som utgjør den straffbare handlingen. **Det er dermed uten betydning om pengene skriver seg fra ulovlig arbeid, fra***

omsetning av narkotika, eller fra andre ulovlige kilder.» (Oslo politidistrikts uthevelse). Heller ikke på dette punkt er det noen feil i lagmannsrettens dom. Dommen i Rt-2015-438, som lagmannsretten nevner, er fulgt opp i senere praksis, se HR-2017-822-A avsnitt 11 og HR-2017-2371-U."

I domfeltes anke var det eksplisitt bestridt at straffeloven § 67 kunne anvendes. Høyesterett stadfestet at straffeloven § 67 var anvendelig ved tiltale for heleri med henvisning til Rt-2015-438.

I Borgarting lagmannsretts dom, LB-2017-94310, som gjaldt mottaksheleri og selvvasking, henvises det til Rt-2015-438 ved fastsettelsen av inndragning i medhold av straffeloven (1902) § 34. Lagmannsretten uttaler: "*I Rt-2015-438 legges det til grunn at det for inndragning etter § 34 i tilfeller av heleri etter straffeloven (1902) § 317 første ledd, ikke er noe vilkår at det konkretiseres hvilken underliggende straffbar handling heleriutbyttet stammer fra*".

I LB-2015-15634 legger lagmannsretten til grunn at mottakshelieriet hadde gitt domfelte ett utbytte som i alt det vesentlige stammet fra utbytte fra ulovlig og straffbar malervirksomhet ved bruk av utenlandsk ulovlig arbeidskraft. Under lagmannsrettens vurdering av skyldspørsmålet og overskriften "*Spørsmålet om i hvilken utstrekning bruttoomsetningen stammer fra lovlig eller ulovlig arbeidskraft*" uttaler lagmannsretten "*Foretakene kan i tiltaleperioden i sin næringsvirksomhet ha hatt enkelte ansatte og eventuelle selvstendige næringsdrivende med eget enkeltpersonforetak og gyldig oppholds- og arbeidstillatelse. A har videre arbeidet som arbeidsleder og vanlig maler på malerprosjektene, og det legges til grunn at en del av bruttoomsetningen kan tilskrives hans arbeide. Lagmannsretten kan således ikke legge til grunn at all bruttoomsetningen i tiltaleperioden skyldes bruk av ulovlig arbeidskraft. Spørsmålet er nå hvor stor andel av bruttoomsetningen som er overført til UL (underleverandørene). Opplysningene om dette er usikre*". Med andre ord omhandler utgangspunktet for inndragningskravet ulike primærforbrytelser, dels arbeid utført svart – uten at skatt og avgift er betalt - og dels helt ulovlig – uten arbeidstillatelse. Primærforbrytelsene lot seg ikke identifisere nærmere. Lagmannsretten tok likevel utgangspunkt i bruttoomsetningen, men reduserte omfanget av inndragningskravet ut fra rimelighetsbetraktninger. Domfeltes anke over inndragningsavgjørelsen til Høyesterett ble ikke tillatt fremmet, jf HR-2016-1580-U.

Etter Oslo politidistrikts syn underbygger lagmannsrettens dom og Høyesteretts beslutning at straffeloven (1902) § 34 og straffeloven (2005) § 67 gir hjemmel for inndragning ved mottaksheleri der primærhandlingene ikke kan fullt ut konstateres.

I LB-2019-136530 som gjaldt selvvasking av utbytte fra svart og ulovlig arbeid uttaler lagmannsretten under dommens pkt. 4.3: "*Lagmannsretten bemerker at det også i vår sak er vanskelig å anse at det er overtredelsen av straffebestemmelsen mot hvitvasking som har gitt utbytte. Utbyttet stammer fra en rekke primærlovbrudd som har gitt utbytte i hovedsak i form av besparelser. Dette utbyttet har vært gjenstand for hvitvasking og kunne ha blitt inndratt som*

corpus delicti etter straffeloven § 69. Avgjørelsen i Rt-2015-438 er imidlertid fulgt opp i rettspraksis, og det må derfor kunne legges til grunn at straffeloven (1902) § 34 og straffeloven (2005) § 67 gir hjemmel for inndragning av utbyttet som har vært hvitvasket i vår sak. Som lagmannsretten straks skal komme tilbake til, er det dessuten ikke mulig å godtgjøre utbyttets omfang, og dette må derfor fastsettes skjønnsmessig, noe det er adgang til etter straffeloven § 67, jf. bestemmelsens annet ledd siste punktum, men ikke etter straffeloven § 69, jf. Matningsdal, *Juridika*, note 11 til bestemmelsen. Her sies det uttrykkelig at det lempeligere beviskravet i § 67 andre ledd tredje punktum ikke gjelder ved inndragning med hjemmel i § 69. Etter denne bestemmelsen gjelder de vanlige beviskrav i straffesaker." Saken er anket til Høyesterett, og er ikke rettskraftig. Dommen underbygger at det er hjemmel til å foreta inndragning ved selvvasking etter § 67. Oslo politidistrikt bemerker at av totalt utbytte på 18,1 millioner var 77 000,- kroner i behold. Riktignok uttaler lagmannsretten at midlene kunne vært inndratt "corpus delicti etter straffeloven § 69", uten å begrunne dette nærmere som burde kanskje vært gjort i lys av uttalelsene i HR-2017-822-A avsnitt 34. I en sak som denne hvor midlene ikke er i behold, må uttalelsen fra lagmannsretten om inndragning "corpus delicti" etter § 69 sies å ha mindre vekt, som følge av at lagmannsretten ikke drøfter om § 69 i det hele tatt gir hjemmel til å inndra i en sak hvor pengene ikke er i behold, nor Høyesterett klart gir uttrykk for er uklart i nevnte dom.

Av lovkommentaren til straffeloven § 67 på *Juridika* pkt. 2.1 fremgår det: "Utbyttet må være oppnådd ved en «straffbar handling». Samtlige straffbarhetsvilkår – både objektive og subjektive – må dermed som utgangspunkt være oppfylt. Både ved heleri, § 332, og hvitvasking, § 337, er ikke inndragning av utbytte betinget av at primærlovbruddet kan identifiseres, jf. kommentaren til § 332 punkt 4.3.1".

Av Riksadvokatens rundskriv, RA-2013-886 pkt 3.2 fremgår det: "Det har vært diskutert hvorvidt det oppnås et selvstendig utbytte ved heleri, eller om heleri er et lovbrudd som ikke i seg selv gir noe utbytte. Spørsmålet har betydning for rekkevidden av straffansvaret for selvvasking, ettersom utbyttet må stamme fra en straffbar handling gjerningspersonen selv har begått, jf. straffeloven § 337 første ledd bokstav b. I riksadvokatens retningslinjer om selvvasking fra 2007 er det lagt til grunn at lovens vilkår ikke er oppfylt når selvvaskeren har tilegnet seg utbytte ved et heleri, med den begrunnelse at heleribestemmelsen rammer befatning med et utbytte som allerede foreligger. På bakgrunn av nyere rettspraksis kan denne rettsoppfatningen vanskelig opprettholdes."

Oslo politidistrikt stiller spørsmål ved hvilket rettsgrunnlag straffelovrådet har lagt til grunn for å komme til motsatt konklusjon, nemlig at heleri og hvitvasking ikke generer et utbytte og at straffeloven § 67 ikke gir hjemmel til å inndra utbytte når primærforbrytelsene ikke er identifisert.

Videre fremgår det av Riksadvokatens rundskriv, RA-2013-886 pkt 3.2 andre avsnitt; "Høyesterett la i Rt-2015-438 (avsnitt 34) til grunn at uttrykket «utbytte av en straffbar handling» i inndragningsbestemmelsen i straffeloven 1902 § 35 (straffeloven 2005 § 69) også omfatter utbytte gjerningspersonen har tilegnet seg ved et heleri. Hensynet til sammenheng i regelverket taler for at

heleri anses å generere et utbytte også i relasjon til selvvaskingsforbudet i straffeloven § 337 første ledd bokstav b. En slik forståelse er også best i samsvar med at man kan dømmes for selvvasking selv om utbyttet ikke kan tilbakeføres til en konkret straffbar handling, så lenge det er klart at midlene har et ulovlig opphav, se for eksempel Rt-2015-295. Straffverdigheten av en helters vasking av heleriutbyttet er dessuten ikke noe mindre enn om han hadde skaffet seg utbyttet ved andre straffbare handlinger som for eksempel tyveri eller underslag. Riksadvokaten legger etter dette til grunn at en heler ikke bare må tåle inndragning av heleriutbyttet, men også kan straffes for selvvasking av dette utbyttet." Videre fremgår det i RA-2013-886 pkt. 8.1: "Utbytte oppnådd ved heleri skal inndras i medhold av straffeloven § 67, uavhengig av om primærlovbruddet lar seg identifisere, se Rt-2015-438. Ved kjedehelerier skal heleriutbyttet inndras hos den enkelte heler, selv om han senere har valgt å gi eller selge utbyttet videre til andre. En eventuell reduksjon av ansvaret avhenger derfor av om det er grunnlag for lempning. Utbytte som har vært gjenstand for heleri vil også kunne inndras hos heleren i medhold av straffeloven § 69, jf. Rt-2015-438".

I lys av ovennevnte mener Oslo politidistrikt at straffelovrådets konklusjoner ikke er i samsvar med gjeldende rett. Flere rettskilder taler for at straffeloven § 67 kan anvendes som inndragningshjemmel ved fellelse etter heleri/hvitvaskingshandlinger utover rent vederlag. Rt-2015-438 må som nevnt anses å ha stor prejudikatverdi og er altså senere opprettholdt av Høyesterett og underrettene. At straffeloven § 67 kan anvendes som inndragningshjemmel må sies å ha bred og solid feste i rettspraksis. Straffelovrådets motsatte konklusjon preger utredningen og de forslagene som fremmes.

Oslo politidistrikt mener derfor at lovforslaget omtalt under 15.1. om endring av § 66 og 15.2 om endring av § 67 må korrigeres for å reflektere gjeldende rett og for unngå misforståelser. Herunder et det presiseres i lovteksten at inndragning av utbytte kan inndras uten at det påvises hvilken straffbar handling eller hvilke straffbare handlinger utbytte stammer fra.

Oslo politidistrikts kommentarer til omtale av utgifter som kommer til fradrag ved inndragning:

Det følger av straffelovrådets forslag på s. 112, endring av § 67 tredje ledd if: "*Utgifter oppstått forut for fullbyrdelsen kommer bare til fradrag i den utstrekning de representerer en lovlig økonomisk verdi.*"

Oslo politidistrikt har merket seg eksemplene på utgifter som anses som ulovlig verdi. Oslo politidistrikt kan ikke se at det er kommentarer i forslaget knyttet til om lønnsutbetalinger det ikke betales skatt og avgifter er å anse som en lovlig eller ulovlig økonomisk verdi. Som det fremgår av ovennevnte dommer er det omfattende bruk av ressursvake personer som i utgangspunktet har lov å arbeide i Norge, for eksempel rumenske og polske personer. Utført arbeid er en "lovlig" verdi i seg selv, men er dette en lovlig verdi samfunnet ønsker å anerkjenne når arbeiderene underbetales og ikke har noen rettigheter? Blir det korrekt å gi fradrag for slike utgifter som

uansett må fastsettes ut fra ett fritt skjønn? Hele systemet er slik politiet ser det en ulovlig virksomhet som det ikke bør gjøres fradrag for ut fra allmenne hensyn.

I Rt-2011-868 ble utleier dømt til å tåle inndragning av alle leieinntektene som stammet fra leietakere som drev prostitusjon i leiligheten de leide. Han ble frifunnet, men idømt inndragning av leieinntektene. At han kunne fått samme inntekter ved utleie til andre, ga ikke grunnlag for fradrag. Høyesterett uttalte at lagmannsretten korrekt hadde lagt til grunn bruttoinndragning. Fremme av prostitusjon er ulovlig og anses åpenbart som uønsket fra samfunnets side. Dommen synes likevel å ha en viss overføringsverdi til arbeidsmarkeds kriminalitet. Underbetaling og utnyttelse av arbeidere er klart uønsket fra samfunnets side. Vil fradragsregelen her medføre at domfelte skal ha fradrag for lønn som er betalt når denne ikke er i samsvar med lovpålagte krav, eller det er usikkert hva som er betalt i timelønn, hvor lenge de har jobbet og arbeiderne ikke har noen rettigheter som arbeidsmiljøloven skal gi?

Oslo politidistrikts kommentarer til "fordeler av at det straffbare utbytte går direkte til kreditorer til innfrielse av gjerningsmannens forpliktelser" straffeloven § 72:

Av utredningen s. 38 fremgår det: *"Det vil for eksempel være en fordel dersom det straffbare utbyttet går direkte til kreditorer til innfrielse av gjerningsmannens forpliktelser"*. Det henvises til fotnote 50 hvor det fremgår at *"Forutsetningen må være at det er tale om innfrielse av gjeld som har rettsordenens beskyttelse"*. I større økonomisaker ser politiet at mistenkte ofte bruker utbytte fra kriminell virksomhet til å dekke ulike krav som salær til privat engasjert advokat under etterforskning av saken, driftsutgifter ved den kriminelle virksomheten som for eksempel legale kontraktsparter som teletilbydere, forsikring, husleie m.v. Inndragningsreglene forutsetter at kreditor/mottaker *«forsto eller burde ha forstått sammenhengen mellom den straffbare handlingen og det overdratte»*. Dette lar seg sjeldent eller vanskelig å bevise. Oslo politidistrikt mener det strider mot den allmenne rettsfølelsen at kreditorer skal få dekket sine krav med utbytte fra straffbare handlinger. Oslo politidistrikt er av den oppfatning at som alternativ til inndragning etableres vindikasjon, tilbakesøking av midler som urettmessig har kommet i tredjemanns besittelse. For eksempel ved at det settes en frist i loven til å gi adgang til å kreve tilbake overførte beløp som stammer fra straffbare forhold innen en lovfastsatt frist etter overføring. Oslo politidistrikt skulle gjerne sett at det foreslått en regelendring på dette feltet.

Oslo politidistrikt vil avslutningsvis bemerke at distriktet slutter seg til straffelovrådets forslag på s. 40 som tydeliggjør at § 72 gir grunnlag for inndragning mot erverver som forstår eller burde forstått at mottatt utbytte stammet fra straffbare forhold uten at vedkommende vet eller burde vite konkret hvilken straffbar handling(er) som er begått.

Politiets forslag til henvisning til inndragning som formål i straffeprosessloven § 226:

Det fremgår av NOU'en s. 64 flg. at Finland i sin etterforskningslov eksplisitt nevner at etterforskning blant annet skal ha til formål å avklare mulighetene for å inndra utbytte fra straffbare handlinger. Av straffeprosessloven § 226 fremgår det blant annet at formålet med etterforskningen er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for å tjene som forberedelse for rettens behandling av [...] eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon. Inndragning anses som en del av dette i praksis, men det er Oslo politidistrikt sin oppfatning at paragrafen bør endres slik at den eksplisitt henviser inndragning. Dette vil ikke medføre noe endring av politiets etterforskningsoppgaver, da det følger av straffeloven § 67 at utbytte skal inndras. En presisering av at inndragning er et av politiets etterforskningsoppgaver vil føye seg i rekken av de pedagogiske oppdateringene som Straffelovrådet foreslår.

Oslo politidistrikts kommentarer knyttet lengre foreldelsesfrist:

For å imøtekomme problemet med at inndragningskrav foreldes før domfelte slipper ut fra soning, mener Oslo politidistrikt at fristen først bør løpe fra endt soning, slik regelen er ved rettighetstap, jf straffeloven § 58 fjerde ledd. I LB-2019-136530 ble domfelte ilagt inndragningskrav på ni millioner og en straff på fem år og seks måneder. Lite av midlene var i behold, det var tatt hefte i noen verdier, men som på langt nær dekket kravet. Tilsvarende i LB-2015-15634, domfelte ble idømt 14,4 millioner i inndragning og fem års fengsel. Det var lite verdier å beslaglegge og ta hefte i. Begge hadde tilknytning til Kosovo. Det var klare holdepunkter for at midler var overført dit uten at politiet kunne bevise det innenfor tiden under etterforskningen. I begge sakene skulle påtalemyndigheten, slik Oslo politidistrikt oppfatter straffelovrådets synspunkter, krevd inndragning etter § 69. Kravene ville da være foreldet på løslatelsestidspunktet i begge sakene. Dette strider mot den allmenne rettsoppfatningen. Inndragning er ikke straff, men en nullstilling av kriminell virksomhet. Oslo politidistrikt mener derfor at hensynet til resosialisering ikke er ett viktig argument for å begrense foreldelsesfristen. Oslo politidistrikt kjenner seg ikke igjen i Rådets oppfatning av at personer med idømt krav ikke gjemmer bort verdier eller på annen måte forsøker å unndra seg fra krav. Politiet mener det er utstrakt bruk av proforma overføringer av verdier og at store deler av midlene sendes ut av landet, som er tidkrevende å følge opp. Ofte blir ikke rettsanmodninger besvart før iretteføring av saken er ferdig. Spesielt innen arbeidsmarkeds kriminalitet er det utbredt at midler sendes til domfeltes hjemland. Oslo politidistrikt etterforsker store nettverk innen arbeidskriminalitet hvor nesten alle har utenlandsk tilhørighet. Ofte beror muligheten for å inndra midler på landets "velvillighet" i mangel av internasjonale avtaler. Det gjør igjen at landet kanskje mangler rettsgrunnlag for å etterkomme anmodningen, manglende ressurser eller andre grunner. Oslo politidistrikt deler derfor Økokrim sitt syn i deres innspill om at foreldelsesreglene knyttet til inndragning harmoniseres med for eksempel skattekrav som er 20 år.

Politiets merknader til endring av primærkompetansen for beslutning om heftelse:

Oslo politistrikt erfarer at reglene og prosessen knyttet til heftelse er unødvendig ressurskrevende. Det understrekes at sikringsfasen i form av beslag og heftelse i saker med potensiale for inndragning er svært viktig og at forenkling her er et godt tiltak. Oslo politistrikt støtter fullt ut forslaget på s. 103 om å overføre primærkompetansen for beslutning om heftelse til påtalemyndigheten.

Vennlig hilsen

Beate Brinch Sand
Politiinspektør/leder felles enhet for påtale

Kristine Olsen
politiadvokat 2

Deres referanse:
20/140885

Vår referanse:
20/140885

Sted, dato:
Oslo, 02.02.2021

HØRING - NOU 2020:10 - INNDRAGNING AV UTBYTTE FRA GJENGKRIMINALITET

INNLEDNING

Det vises til høringsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 09.11.2020 om Straffelovrådets utredning nr. 2: Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet (NOU 2020:10), med tilhørende brev fra Politidirektoratet av 01.12.2020. Direktoratet har bedt om innspill innen 22.01.2021, men har pr. e-post blitt meddelt at Kripas' hørings svar først vil foreligge noe senere.

Kripas er enig med Straffelovrådet i at dagens regelverk om inndragning i utgangspunktet gir gode nok hjemler for å sikre effektiv inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet. Det er hovedsakelig andre forhold enn regelverket som skaper utfordringer når det gjelder inndragning av utbytte, herunder mangel på oppmerksomhet og tilstrekkelig prioritering av ressursbruk.

Regelverket er imidlertid ikke lett tilgjengelig slik det er utformet, og endringer som gjør regelverket enklere tilgjengelig ønskes således velkommen.

Bruttoprinsippet som kommer til uttrykk i straffeloven § 67 annet ledd, annet punktum kan gi inntrykk av at inndragning i noen tilfeller er pønalt betinget. Det er imidlertid klart at inndragning, i norsk rett, som den klare hovedregel ikke har blitt ansett som straff, heller ikke etter bruttoprinsippet. Bruttoprinsippet skal tolkes med utgangspunkt i at den personen inndragningskravet retter seg mot skal stilles i en posisjon som om han hadde avstått fra å utføre den straffbare handlingen som utbyttet stammer fra. Straffelovrådet foreslår nå at dette kommer bedre til uttrykk i lovteksten.

Holdningen om at inndragning i visse tilfeller kan ha et pønalt preg synes å ha fått mer tilslutning de siste årene, og Kripas er enig i at noe av den inndragning som foretas i medhold av dagens regelverk vil kunne anses som straff etter EMK. Straffelovrådet foreslår å gjøre et prinsipielt skille mellom inndragning som er begrunnet i nullstilling og forebygging og annen inndragning som da anses som pønalt begrunnet. Det foreslås videre at straffeloven kapittel 13 bare skal omhandle de inndragningsreglene som ikke er pønalt begrunnet.

Kripas

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet

Postboks 2094 Vika, 0125 Oslo

23 20 80 00

23 20 88 80

kripas@politiet.no

974 760 827

7694.05.17962

www.politi.no

Kripos er enig i at inndragning med en pønal begrunnelse skilles ut i en egen bestemmelse i straffeloven utenfor kapittel 13, Dette kan gi regelverket en bedre struktur og åpne for innføring av mer effektive inndragningsregler, herunder regler med et lavere beviskrav.

Imidlertid er Kripos av den oppfatning at nye regler om inndragning som har en mer pønal karakter, bør ta opp i seg den inndragningen som gjøres etter dagens regelverk, og tre i kraft samtidig som de foreslåtte endringene i kapittel 13.

KOMMENTARER TIL NOEN AV DE ENKELTE ENDRINGSFORSLAGENE

Straffeloven § 67

Straffelovrådet foreslår å skrive om bestemmelsen og gi den en utforming som skal gi et bedre bilde av rettstilstanden.

I bestemmelsens tredje ledd foreslås det å lovfeste nullstillingsprinsippet, samt å angi hvilket vurderingstema som skal gjelde ved fradrag for utgifter.

Som nevnt innledningsvis mener Kripos at et skille mellom inndragning som kan være straff, og inndragning som begrunnes i fratagelse av utbytte, kan være nødvendig. Hovedbegrunnelsen for inndragning av utbytte er også i dag at den personen inndragningskravet retter seg mot skal stilles i en posisjon som om han hadde avstått fra å fullbyrde eller fortsette den straffbare handlingen som utbyttet stammer fra. Kripos støtter derfor forslaget om at dette utgangspunktet kommer til uttrykk i lovteksten.

Gjennom dette forslaget tar Straffelovrådet ut endringen som kom inn i 1999 om at utgifter ikke kommer til fradrag, altså bruttoprinsippet, og erstatter dette med en regel om at utgifter oppstått før fullbyrdelsen bare kommer til fradrag i den utstrekning de representerer en lovlig verdi. Selv om praksis ikke har vært entydig¹ ser Kripos på endringen som en presisering av bruttoprinsippet som ligger tettere opp til gjeldende rett enn det som fremkommer av dagens lovtekst og som en naturlig forlengelse av lovfesting av nullstillingsprinsippet.

Inndragning av utbytte utover det som følger av nullstillingsprinsippet og som har et mer pønalt preg må etter de foreslåtte endringene skje etter eventuelle nye regler om konfiskasjon.

Straffeloven ny § 67a

Bestemmelsen er ny og hjemler inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra. Kripos er enig i at det bør innføres en regel som gir anledning til slik inndragning.

Politiet kommer med jevne mellomrom over verdier som ikke kan forklares på noen annen måte enn at de stammer fra kriminalitet. Dette kan være store kontantbeløp eller verdigjenstander hos personer som ikke har lovlig tilgang til tilstrekkelige midler som kan forklare verdiene. Det kan være at personen ikke har lovlige inntekter i det hele tatt, eller at vedkommende ikke har lovlige midler som kan dekke livsoppholdsutgifter i tillegg til den aktuelle gjenstanden eller kontantbeløpet.

¹ Rt. 2015 s. 184

Etter dagens regler vil politiet måtte opprette straffesak og bevise utover enhver rimelig tvil at vedkommende har begått en konkret primærforbrytelse for at verdiene skal kunne inndras som utbytte etter § 67. Alternativt kan verdiene inndras etter § 69 dersom de har vært gjenstand for en straffbar handling, typisk heleri. Kripes er enig med Straffelovrådet den bærende begrunnelsen for inndragning i disse tilfellene er verdienes straffbare opprinnelse og hensynet til nullstilling. Verdiene bør således inndras som utbytte, ikke fordi de har vært gjenstand for en straffbar handling.

Beviskravet foreslås i endringsforslaget å settes til sterk sannsynlighetsovervekt. Det følger av forslaget at denne regelen skal få anvendelse når omstendighetene medfører at det *nærmest kan utelukkes* at tingen som er beslaglagt er lovlig ervervet. Valget av ordet "sterk" er ikke nærmere kommentert i utredningen utover at det er snakk om kvalifisert sannsynlighetsovervekt. I rettspraksis er begrepet "klar" sannsynlighetsovervekt benyttet i forbindelse med idømmelse av erstatning/oppreisning med begrunnelse i en straffbar handling. Dersom Straffelovrådet her mener at det er dette beviskravet som skal gjelde, bør det innarbeidede uttrykket klar sannsynlighetsovervekt benyttes i ordlyden.

Kripes er enig i at det er bør være et lavere beviskrav i disse tilfellene, men stiller spørsmål om det kan være rom for et enda lavere beviskrav enn det som foreslås. Beviskravet som foreslås ligger i praksis så tett opp mot dagens beviskrav for heleri at Kripes er redd for at endringen vil få liten praktisk betydning.

Beviskravet som foreslås er som nevnt sammenfallende beviskravet som gjelder ved oppreisningserstatning som har et klart pønalt element. Ettersom inndragning av utbytte innebærer i seg selv ingen skyldkonstatning og ikke har noen annen virkning enn vinningsavståelse for den som blir ilagt inndragningen, mener Kripes at beviskravet for inndragning etter den foreslåtte § 67a bør kunne senkes ytterligere.

Straffeloven § 68

I § 68 om utvidet inndragning foreslås det endringer som skal legge til rette for at bestemmelsen i større grad skal bli brukt for å motvirke gjengkriminalitet. Det er ikke foreslått materielle endringer, men det er foreslått inntatt en beskrivelse av kjennetegnene ved utvidet inndragning og de vurderingstemaer som skal legges til grunn. Kripes støtter dette forslaget til endringer i lovteksten.

Straffeloven § 69

I § 69 foreslås det betydelige endringer som følge av at kapittel 13 foreslås reservert for inndragning som ikke kan anses som straff. Bestemmelsen fremstår nå som en sikkerhetsventil for å kunne inndra ting som ikke anses som utbytte, men som likevel er nødvendig å inndra for å frata lovbryteren fordelene av en straffbar handling.

Inndragning av det som har vært gjenstand for heleri eller hvitvasking som i någjeldende regelverk kan inndras etter § 69, skal etter de foreslåtte endringene bedømmes etter § 67a.

Inndragning av smuglergods som har vært gjenstand for en straffbar handling vil falle utenfor den nye bestemmelsen, og vil i få tilfeller kunne inndras etter andre regler i kapittel 13. Inndragning av gjenstander som har vært brukt til straffbar handling vil etter endringen måtte bedømmes etter § 70 om forebyggende inndragning. For begge disse kategoriene medfører forslaget en klar innskrenking av inndragningsadgangen sammenliknet med gjeldende rett.

Inndragning etter straffeloven § 69 er i dag svært praktisk i mange saker. Det kan være snakk om inndragning av datautstyr og telefoner benyttet i straffbare handlinger, biler som er blitt benyttet til smugling, eller lovlige varer som er tatt inn til Norge i strid med tolloven. Kripos forutsetter at inndragning av gjenstander som har vært gjenstand for eller brukt til straffbar handling, i samme grad som i dag, må kunne inndras etter eventuelle nye regler om konfiskasjon og at disse i så fall må tre i kraft samtidig som endringene som foreslås i § 69.

Straffeloven § 70

Straffelovrådet foreslår å utvide bestemmelsen om forebyggende inndragning med et nytt første ledd som fanger opp noen av de tilfellene som etter forslaget vil falle utenfor § 69. Ting som har vært gjenstand for, brukt til eller bestemt brukt ved en straffbar handling skal etter forslaget kunne inndras dersom det anses nødvendig for å forebygge nye straffbare handlinger.

Hva som ligger i kravet til nødvendighet er vanskelig å se ut fra lovteksten, men i kommentarene til bestemmelsen uttales det at inndragningen må være egnet til å forebygge nye straffbare handlinger. Slik Kripos forstår det vil dette i praksis bety at det skal svært mye til for å inndra gjenstander som er brukt til straffbare handlinger som ikke har spesifikke egenskaper som letter fremtidig bruk i en straffbar handling.

Også her vil vi påpeke at forslaget til endringer innskrenker de muligheter politi og påtalemyndighet har etter dagens regler til å inndra ting som ikke anses som utbytte etter § 67, og at det før en eventuell ikrafttredelse må på plass supplerende regler som i det minste oppveier disse begrensningene.

Straffeloven § 72

Kripos støtter forslaget om at det klargjøres at temaet for vurderingen av god tro ved erverv av utbytte ikke må knytte seg til den aktuelle straffbare handling som utbyttet kommer fra, men til spørsmålet om utbyttet stammer fra en eller annen straffbar handling. Dette vil i praksis gjøre anvendelsen av bestemmelsen enklere ved inndragning av utbytte på erververs hånd der denne vet eller burde vite at vedkommende ervervet er gjort fra, lever av kriminalitet.

NYTT KAPITTEL OM INNDRAGNING SOM KAN ANSES SOM STRAFF

Som nevnt tidligere foreslås det å skille ut de former for inndragning som har et pønalt preg, altså at de har en begrunnelse som kan medføre at de anses som straff etter EMK.

Uten at det innføres regler om dette vil forslagene om endringer av bestemmelsene i kapittel 13, dersom de vedtas, medføre en innskrenking av adgangen til å inndra gjenstander eller verdier som ikke har en strengt gjenopprettende eller forebyggende begrunnelse.

Som allerede nevnt flere ganger er det en klar forutsetning at det samtidig med en eventuell ikrafttredelse av endringene som foreslås i kapittel 13, også trer i kraft et regelverk som tar opp i seg den inndragningen som etter endringene vil falle utenfor kapittel 13.

Hvordan et nytt regelverk skal utformes er i liten grad omhandlet i utredningen og vil representere noe nytt i norsk strafferettspleie. Utforming av nytt regelsett og grensedragningen mot nye kapittel 13 fordrer en bred vurdering og en ny høringsrunde.

Straffelovrådet foreslår, på skissenivå, å utforme et regelverk om konfiskasjon som skal gjøres til en egen straffart i straffeloven. Det er i utredning i liten grad gjort en grundig vurdering av hvorvidt nye regler faktisk må tas inn som en egen straffart i straffeloven og hva som i så fall er konsekvensene av dette.

Etter Kripas' syn må det vurderes hvorvidt en bedømming av pønalt begrunnet inndragning som straff etter EMK også fordrer at slik inndragning skal bedømmes som straff etter Grunnloven § 96. Dette vil ha betydning for hvilke rettsikkerhetsgarantier som må på plass i regelverket noe som igjen kan få betydning for regelverkets effektivitet.

Utformingen av nye regler om konfiskasjon og spørsmålet om rubrisering av konfiskasjon som straff krever etter Kripas' mening ytterligere utredning. I tillegg må det foretas en gjennomgang av inndragningsreglene i spesiallovgivningen for å harmonere disse mot det nye systemet i straffeloven.

Med hilsen

Ketil Haukaas

assisterende Sjef Kripas

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:

Håvar Undeland

politiadvokat

Kopi: Det nasjonale statsadvokatembetet